

Els “nous historiadors” israelians

Els casos d’Ilan Pappé i Shlomo Sand

Grau en Història - Facultat de Lletres
Treball Final de Grau

Autora: Clara Pilsa Carandell

Tutor: Giaime Pala

Entrega: juliol del 2020

Índex

1. Introducció	4
2. Textos i contextos dels “nous historiadors” d’Israel	7
2.1. Els mites fundacionals	9
2.2. Combats historiogràfics	12
3. Autors i obres revisionistes	18
3.1. Ilan Pappé	18
3.1.1. <i>La limpieza étnica de Palestina</i> (2009)	20
3.1.2. <i>Los palestinos olvidados</i> (2017)	28
3.1.3. <i>La idea de Israel</i> (2016)	33
3.1.4. <i>Los diez mitos de Israel</i> (2019)	38
3.2. Shlomo Sand.....	42
3.2.1. <i>La invención del pueblo judío</i> (2011).....	42
4. Conclusions	49
5. Bibliografia.....	51
6. Webgrafia	52

Resum

El present treball analitza el fenomen intel·lectual conegut amb el nom de “nous historiadors” israelians, les obres dels quals van revisar molts dels mites i relats consolidats en la historiografia israeliana sobre la història d’Israel. És per aquest motiu que el treball dedica una primera part a l’explicació dels orígens, del desenvolupament i de les polèmiques polítiques i acadèmiques que va crear aquesta historiografia revisionista dins d’Israel. La segona part, en canvi, se centra a analitzar, com a estudis de cas, l’obra d’Ilan Pappé —és a dir, el més important i conegut historiador revisionista israelià— i, tot i que d’una manera més reduïda i puntual, les reflexions postsionistes de Shlomo Sand. En definitiva, el treball es mou entre l’anàlisi d’obres historiogràfiques concretes i l’impacte que pot tenir la historiografia en la política del present d’un país determinat.

Agraïments

Al meu tutor Giaime Pala, pel seguiment, la disposició i la comprensió, i a la meva amiga i filòloga Paula Marcé, per haver-me solucionat alguns dubtes d’estil i la seva humilitat.

1. Introducció

En tots els esdeveniments històrics hi ha una historiografia darrere que s’encarrega de descriure, contextualitzar i explicar el fet ocorregut. En el conflicte israeliano-palestí, el paper de la historiografia ha estat i és fonamental. Fins als anys vuitanta del segle XX, va haver-hi dues historiografies predominants i oposades. Per una banda, la israeliana, que seguia els preceptes marcats pel sionisme polític; i per l’altra, la palestina, que presentava una opinió totalment contraposada i rebia molt menys suport acadèmic internacional. A partir d’aleshores, i arran de la desclassificació de documents d’arxius, va aparèixer una nova historiografia anomenada *reversionista* o *nous historiadors*, la qual va posar en qüestió allò que s’havia dit fins aleshores des de la historiografia sionista i que vertebrava la narrativa oficial de l’Estat d’Israel.

Així doncs, els objectius del present Treball Final de Grau són analitzar aquest fenomen intel·lectual, esbrinar l’impacte que van tenir les publicacions dels “nous historiadors” i com aquests van inspirar una nova historiografia “postsionista”, i examinar més detalladament alguns autors i obres concretes. Per fer-ho, el treball es divideix en dues parts.

A la primera, de dotze pàgines, es realitza un estat de la qüestió en què es presenten el tema i la trajectòria dels historiadors reversionistes, s’assenyalen les seves obres més representatives i, més en general, s’esbossa el context politicosocial en què va sorgir el reversionisme historiogràfic israelià. A més, s’hi desglossen algunes de les mitologies oficials a través de les quals l’Estat d’Israel va imposar el seu domini a la Palestina històrica, amb el suport de la majoria d’estats i organitzacions internacionals. Entre elles, el mite d’un enfrontament dispar entre David i Goliat, el suposat èxode voluntari palestí o la idea “un poble sense terra, per una terra sense poble”. Mites que les publicacions reversionistes van desmentir a partir d’una anàlisi de la guerra de 1948 i de la fundació de l’Estat d’Israel i que van causar fortíssimes controvèrsies. En efecte, l’acadèmia israeliana es va separar a l’hora d’avaluar els “nous historiadors”: hi va haver qui va estar-hi a favor, rebent el nom de “postsionistes”, i qui s’hi va oposar frontalment en nom d’un sionisme clàssic o, a partir del segle XXI, d’un “neosionisme” políticament i intel·lectualment encara més extremista i abrandat.

A més a més, en aquesta part, també s’analitzen les reaccions de l’acadèmia palestina, la qual, i encara que pugui sorprendre, no va acceptar tots els pressupostos metodològics del reversionisme israelià. Aquest fet, en el fons, era inevitable, perquè, tot

i partir d’unes mateixes bases intel·lectuals, els “nous historiadors” no van formar un grup historiogràfic uniforme que va arribar a les mateixes conclusions històriques.

La segona part del treball està dedicada, a tall d’estudi de casos, a les figures dels historiadors Ilan Pappé i Shlomo Sand. O, millor dit, sobretot a Pappé. Tot seguit, s’explicarà el motiu d’això. El fenomen de la historiografia revisionista israeliana és evidentment molt ampli i, si es vol analitzar detalladament, és inabastable en el marc d’un Treball Final de Grau. Per tant, la idea era centrar-se d’entrada en el més famós “nou historiador” israelià, Pappé, molt conegut també a Catalunya i Espanya i qui va formular les tesis més debatudes sobre el passat d’Israel. És per aquesta raó que en la gran majoria de les 25 pàgines d’aquesta segona part s’han analitzat quatre de les seves obres: *La limpieza étnica de Palestina* (2009)¹, *Los palestinos olvidados* (2017)², *La idea de Israel* (2016)³ i *Los diez mitos de Israel* (2019)⁴. Cal destacar que s’ha seguit la cronologia de les publicacions de les edicions originals en hebreu, i s’han indicat algunes de les principals diferències entre les quatre obres: especialment entre la primera, on l’autor tendeix a fer una història més política, i les tres restants, on el focus d’atenció recau en la història sociocultural.

En definitiva, es podria afirmar que Pappé és el personatge central i la figura clau del TFG, al qual s’hi ha associat la figura de Sand, atès que es volia analitzar almenys una obra del corrent historiogràfic “postsionista”, que s’exposa a la primera part del TFG i que, a partir del segle XXI, es va inspirar —molt lliurament i no de forma mecànica— en les obres dels “nous historiadors” dels anys vuitanta i noranta per tal de conformar un relat crític amb el sionisme historiogràfic. És per això que, en un grapat de pàgines, s’analitza el llibre *La invención del pueblo judío* (2001)⁵, en què Sand, tot i que d’una manera diferent respecte de Pappé, ha contribuït a la cerca de la veritat històrica d’un conflicte que es va materialitzar després dels horrors de l’Holocaust i que encara perdura.

Per concloure, la qüestió que es tracta en el següent treball pot resultar de gran interès, en primer lloc, perquè és un tema d’actualitat política i, en segon lloc, perquè ajuda a entendre el paper dels historiadors, és a dir, ensenya com la seva labor d’anàlisi

¹ PAPPÉ, Ilan. *La limpieza étnica de Palestina*. Barcelona: Grupo Planeta, 2009. (Edició original en hebreu, 2006).

² PAPPÉ, Ilan. *Los palestinos olvidados: historia de los palestinos de Israel*. Madrid: Ediciones Akal, 2017. (Edició original en hebreu, 2011).

³ PAPPÉ, Ilán. *La idea de Israel*. Madrid: Ediciones Akal, 2016. (Edició original en hebreu, 2014).

⁴ PAPPÉ, Ilan. *Los diez mitos de Israel*. Madrid: Ediciones Akal, 2019. (Edició original en hebreu, 2016).

⁵ SAND, Shlomo. *La invención del pueblo judío*. Madrid: Ediciones Akal, 2001. (Edició original en hebreu, 2008).

del passat pot contribuir a crear un present més just i solidari. I en el cas d’Israel, això és quelcom necessari, atesa la seva política d’ocupació de les terres de Palestina i pel fet que —malgrat que Israel es presenti com un Estat democràtic— alguns dels “nous historiadors” van patir l’expulsió de l’acadèmia i l’exili. Una mostra de les conseqüències de viure i treballar en un país que continua vivint aferrat a un passat ple de ressentiment.

2. Textos i contextos dels “nous historiadors” d’Israel

“History, in a sense, is the propaganda of the victors”
Avi Shlaim⁶

Es coneix amb el nom de “nous historiadors” a un grup d’investigadors israelians revisionistes que, des de finals dels anys vuitanta del segle passat, van presentar un seguit de publicacions en què desafiaven la interpretació del passat i del present d’Israel que havia codificat el sionisme i vertebrava la narrativa oficial de l’Estat d’Israel. Aquestes obres van posar en dubte algunes de les qüestions centrals fins aleshores hegemòniques i acríticament acceptades per la historiografia i l’acadèmia israelianes, tot partint de la dolorosa partició de Palestina de 1948, que els palestins anomenen *Nakba* (‘catàstrofe’) i els israelians, *guerra d’independència* (com a culminació del seu projecte nacional després de segles de diàspora).

El sintagma *nous historiadors* va ser utilitzat per primera vegada al diari jueu estatunidenc *Tikkun* el 1988 per part de Benny Morris⁷, que per alguns era considerat el líder del moviment⁸. Tot i que no ha estat mai un grup homogeni i, a més, hi ha divergències sobre qui en va formar part, en el present treball es considera que sota aquesta etiqueta s’hi han d’aplegar, d’entrada, les publicacions de quatre autors determinats i pioners: el ja citat Morris amb *The birth of the Palestinian refugee problem, 1947-1949*⁹; Avi Shlaim amb *Collusion across the Jordan: King Abdullah, the Zionist movement and the partition of Palestine*¹⁰; Ilan Pappé i el seu llibre *Britain and the Arab-Israeli conflict, 1948-1951*¹¹, i Simha Flapan i *The birth of Israel: Myths and realities*¹². Posteriorment, hi va haver noves publicacions d’altres autors, com Shlomo Sand o Tom Seguev, que també s’inclouen en el grup de “nous historiadors”.

⁶ SHLAIM, Avi. “The War of the Israeli Historians”. *Annales. Histoire, Sciences Sociales*, 2004.

⁷ MORRIS, Benny. “The new historiography: Israel confronts its past”. *Tikkun*, 1998.

⁸ BEKER, Avi. “Exposing How Post-Zionists Manipulate History”. *Jerusalem Center for Public Affairs. Post Holocaust Anti-Semitism*, 2010.

⁹ MORRIS, Benny. *The birth of the Palestinian refugee problem, 1947-1949*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.

¹⁰ SHLAIM, Avi. *Collusion across the Jordan: King Abdullah, the Zionist movement and the partition of Palestine*. Clarendon Press, 1988.

¹¹ PAPPÉ, Ilán. *Britain and the Arab-Israeli conflict, 1948-51*. Londres: Macmillan, 1988.

¹² FLAPAN, Simha. *The birth of Israel: Myths and realities*. Londres: Croom Helm, 1987.

Ara bé, el concepte *nous historiadors* no ha estat sempre acceptat per tothom: n’hi ha que s’estimen més utilitzar *historiadors revisionistes* i *postsionistes*. En aquest sentit, sembla correcta l’afirmació d’Avi Shlaim, segons el qual “neither term is entirely satisfactory”¹³, ja que cada un origina controvèrsies diferents. Per exemple, *revisionisme* pot confondre’s —especialment en un entorn jueu— amb el moviment revisionista de dretes sionista de Zeev Jabotinsky; i en un àmbit acadèmic occidental, es relaciona amb aquells intents de negació o minimització de l’Holocaust (a més de les teories revisionistes de tipus marxista). Cal remarcar també que la “nova història” israeliana —també se l’ha anomenat així— s’ha de diferenciar de la *nouvelle histoire* dels annals francesos. D’una forma contundent, Benny Morris considerava a principis dels anys noranta que anomenar-la *nova història* implicava que abans hagués existit una altra història, i els escriptors anteriors eren cronistes i no historiadors professionals¹⁴. Al seu torn, Ilan Pappé afirma que el terme més adequat és el de revisionistes, com també l’escola revisionista de la historiografia nord-americana sobre els orígens de la guerra freda¹⁵, un debat que va evolucionar d’una forma similar.

Per tal de sintetitzar-ho, en el present treball s’entén per “nova història” o “nous historiadors” les quatre obres ja esmentades i també els llibres posteriors, inclosos en el fenomen del postsionisme desenvolupat a partir de mitjans dels anys noranta, és a dir, un corrent intel·lectual que posa en qüestió els principis bàsics i els tòpics historiogràfics del sionisme. Totes elles van ser i són considerades obres historiogràfiques revisionistes dins l’àmbit acadèmic israelià. Com ja s’ha esmentat en la introducció, en aquestes pàgines s’analitzaran en concret dos autors que, cadascú a la seva manera, formen part d’aquesta tendència revisionista: Ilan Pappé i Shlomo Sand.

Convé destacar que va haver-hi diferents factors que van conduir a l’aparició d’aquesta nova historiografia. En primer lloc, la guerra del Líban de 1982, la qual, per al govern de Tel Aviv, serviria per destruir la base de l’Organització per a l’Alliberació de Palestina (OAP) en aquell país. La població d’Israel va mostrar majoritàriament una actitud de rebuig envers la possibilitat d’iniciar una guerra al seu país veí, per la qual cosa va començar a escoltar noves perspectives tant polítiques com històriques i culturals. A més a més, s’ha de tenir en compte l’obertura d’arxius fins aleshores classificats: Israel

¹³ SHLAIM, Avi. “The debate about 1948”. *International Journal of Middle East Studies*, 1995.

¹⁴ MORRIS, Benny. *1948 and After: Israel and the Palestinians*. EUA: Oxford University Press, 1990. A GIJÓN, Mar. Los “nuevos historiadores” israelíes: Mitos fundacionales y desmitificación. *Revista de Estudios Internacionales Mediterráneos*, 2008.

¹⁵ PAPPÉ, Ilan. *La idea de Israel*, op. cit.

seguia (i segueix) una llei d’arxius internacional, aprovada el 1955, que obliga a desclassificar els documents oficials un cop transcorreguts trenta anys¹⁶. Així doncs, a començaments de la dècada dels vuitanta es van publicar els documents oficials sobre el conflicte de 1948, provinents de diferents arxius: el Ministeri d’Afers Exteriors, el Gabinet de la Presidència del Govern, el Ministeri de Defensa i les Forces de Defensa d’Israel (FDI), a més dels documents dels arxius britànics de l’època del mandat de Londres a Palestina i dels arxius nord-americans¹⁷.

Ilan Pappé també considera que el sorgiment de la nova història va ser possible en un context en què la historiografia internacional tendia a la interdisciplinarietat i s’allunyava de les ideologies nacionalistes¹⁸. Les biografies dels “nous historiadors” també van ser fonamentals: cap d’ells va participar directament en l’etapa històrica que estudiaven, ja que van néixer vora el 1948 (a diferència de les generacions anteriors d’historiadors), per la qual cosa van poder distanciar-se emocionalment del conflicte a fi d’oferir una crítica més global i precisa¹⁹. També va ser decisiu el fet que es formessin a l’estranger, atès que les universitats israelianes estaven llavors amarades d’ideologia sionista acrítica²⁰. I finalment, convé subratllar les simpaties envers els àrabs que ja havia mostrat aquest grup originari de “nous historiadors” amb anterioritat. Així ho explica l’historiador Tor Øyvind Westbye: Flapan treballava a l’oficina d’Afers Àrabs del partit d’esquerra Mapam; Pappé havia decidit voluntàriament aprendre àrab durant el servei militar a Israel; Shlaim havia nascut a Iraq —heretant així un llegat cultural més similar al dels àrabs—, i Morris presenciava trobades amb refugiats palestins²¹.

2.1. Els mites fundacionals

Aquesta nova historiografia va poder desplegar-se —tal com s’ha comentat— gràcies al material d’arxius desclassificat, que va mostrar com la narrativa oficial, en lloc

¹⁶ MORRIS, Benny. “The new historiography: Israel confronts its past”, *art. cit.*, p. 19-23.

¹⁷ Tot i això, aquesta desclassificació no va ser completa, ja que va topar amb l’oposició de la jerarquia militar i la Direcció d’Arxius de l’Estat, segons VIDAL, Dominique. De intifada en intifada: Israel frente a su historia. *El Viejo topo*, 2004, núm. 189, p. 75-85.

¹⁸ PAPPÉ, Ilan. *The Israel/Palestine Question*. Londres i Nova York: Routledge, 1999. A OTTMAN, E. T. A question of historiography: The ‘new historians’ of Israel. *Ritsumeikan Annual Review of International Studies*, 2008, vol. 7, p. 55-67.

¹⁹ BRIEGER, Pedro. Israel: Nuevo pensamiento crítico en las Ciencias Sociales. *I Jornadas de Medio Oriente (La Plata, 1997)*, 1997.

²⁰ MOROCUTTI, Pietro. Propuestas alternativas desde la historiografía israelí. *Historia Actual Online*, 2014, núm. 34, p. 163-175.

²¹ WESTBYE, Tor Øyvind. *The Historiography of Israel’s new historians; rewriting the history of 1948*, 2012. Tesis de Màster. The University of Bergen.

de basar-se en treballs d’investigació rigorosos, era més aviat una mena de mitologia funcional a interessos polítics concrets. No és d’estranyar, doncs, que la historiografia anterior estigués vinculada directament amb l’elit política i militar d’Israel.

Els mites desmentits per la historiografia revisionista giraven entorn del conflicte de 1948 i la creació de l’Estat d’Israel. La versió oficial sionista prenia com a punt de partida la pregunta següent: “Com va succeir aquest miracle?”²². En primer lloc, es presentava Palestina com una terra semibuida, habitada per una colla d’individus primitius i salvatges que vagaven pel desert. En aquest sentit, la qüestió demogràfica va ser fonamental en la creació del projecte nacional: les diverses onades migratòries cap a Israel compartien el lema “una terra sense poble, per un poble sense terra”. Així mateix, es considerava que els jueus eren un poble, una comunitat que havia estat unida històricament des de temps bíblics malgrat l’exili. Segons aquesta perspectiva, ocupar Palestina era legítim, no només perquè era una terra buida, sinó també perquè era una terra que els pertanyia des de sempre. Era l’“Eretz Israel”, això és “la Terra d’Israel” o “la Terra Promesa”.

En segon lloc, es presentava la victòria de 1948 com un miracle, ja que els jueus van enfrontar-se amb una poderosa unió àrab que tenia com a objectiu la destrucció de l’Estat israelià, difonent la imatge d’un enfrontament dispar entre David i Goliat. Tanmateix, els documents desclassificats van permetre demostrar la superioritat de les forces del Yishuv²³ en comparació amb les de la Lliga Àrab, no només en efectius i armament, sinó també pel que fa a l’entrenament, l’experiència i la coordinació. A més a més, mai no va existir pròpiament una unió d’estats àrabs per destruir Israel, i encara menys una autèntica unió entre els palestins, que a mitjans del segle XX no es trobaven organitzats sota cap lideratge. La documentació confirma l’existència d’acords secrets entre els dirigents d’Israel i el rei Abdallah de Transjordània per repartir-se Palestina²⁴, a més d’un vast suport internacional a la creació d’Israel.

Aquestes simpaties internacionals no només havien estat obviades per la narrativa oficial israeliana, sinó que aquesta, per enfortir la ja esmentada idea del “miracle”, sostenia que la majoria de les potències estrangeres s’havia oposat al projecte nacional sionista. Al respecte, la “nova història” va mostrar que tant la Unió Soviètica com els

²² BRONNER, Ethan. Israel: the revised edition. *The New York Times book review*, 1999, vol. 14.

²³ Entitat sociopolítica jueva preestatal durant l’època del mandat britànic a Palestina.

²⁴ Serà la tesi principal del llibre SHLAIM, Avi. *Collusion across the Jordan: King Abdullah, the Zionist movement and the partition of Palestine*, op. cit.

Estats Units van donar suport a la creació del nou Estat. Fins i tot la Gran Bretanya, demonitzada pel sionisme²⁵, a l’hora de retirar-se va adoptar una postura neutral o inclús proisraeliana.

Un altre mite d’aquesta narrativa oficial té a veure amb el fet que els palestins i el món musulmà es presentaven, en general, com una comunitat dolenta per naturalesa, portadora d’una maldat cultural i antropològica intrínseca²⁶. S’argumentava així que, després de 1948, els líders israelians van esforçar-se per buscar una solució pacífica, que només la intransigència dels líders àrabs va impedir que prosperés. Els estudis revisionistes demostrarien, en canvi, com Israel va rebutjar qualsevol proposta de mediació, preferint actuar a través de la força militar i evitant armistícis o acords de pau.

Finalment, l’últim dels grans mites desmentits pels “nous historiadors” —sobretot per Morris— ha estat el que ha despertat les polèmiques més dures, perquè d’aquest se’n desprèn l’origen del problema dels refugiats, una qüestió avui dia encara per resoldre (i sobre la qual, de fet, ni els “nous historiadors” s’han posat d’acord). En efecte, la narrativa oficial sionista afirmava que els palestins havien abandonat voluntàriament el seu país el 1948 exhortats pels líders àrabs, els quals van instar-los —a través de la ràdio— a marxar provisionalment de les seves llars fins a la fi de la guerra. D’aquesta manera, Israel justificava les massacres, els assassinats i les expulsions detallades en el Pla Dalet, un pla que contenia l’estratègia d’expulsió palestina. Però sobre això, tal com es comentava, no hi ha hagut unanimitat entre els “nous historiadors”: mentre que Morris afirma que no va haver-hi un pla premeditat i que l’expulsió quedava justificada en una lògica de guerra, Pappé va presentar proves que contradeïen l’opinió del *seu antic*²⁷ col·lega²⁸. En tot cas, s’ha de dir que no s’han trobat proves d’arxius radiofònics que confirmessin la tesi sionista.

En les publicacions posteriors, i ja en un context de postsionisme, han sortit a la llum noves recerques que desmentirien altres mites sionistes, com per exemple que la guerra de 1967 era impossible d’evitar, que Israel és l’única democràcia de l’Orient Mitjà, que l’extremisme de Iassir Arafat va comportar el fracàs dels Acords d’Oslo o la justificació de la brutalitat de la resposta de l’exèrcit israelià a les diverses intifades, entre d’altres.

²⁵ Consideraven que la política britànica de finals del mandat era d’oposició a la creació d’un estat jueu.

²⁶ Avui en dia encara hi ha part de l’opinió pública —i historiadors— que defensen aquestes postures, per a més informació consultar la pàgina 17.

²⁷ Per a més informació consultar la pàgina 17.

²⁸ BRIEGER, Pedro. “Nuevo pensamiento crítico en las Ciencias Sociales”, *art. cit.*

Així doncs, els “nous historiadors” no són un bloc homogeni, i això queda palès en les polèmiques que es van originar després de les seves publicacions; uns debats que no només es van desenvolupar en l’acadèmia israeliana, sinó que també van arribar als mitjans de comunicació i fins i tot a l’opinió pública internacional.

2.2. Combats historiogràfics

Les crítiques i elogis als “nous historiadors” es desenvoluparien en diferents àmbits i períodes: l’acadèmia palestina, els sionistes tradicionals, els postsionistes, l’acadèmia internacional i, a partir de l’any 2000, els neosionistes. El llibre *La idea de Israel*²⁹ de Pappé ha estat fonamental per tal de poder entendre amb més precisió com es van desenvolupar i van evolucionar aquestes tendències sionistes, postsionistes i neosionistes, i a la vegada per comprendre el difícil camí que van haver de recórrer els “nous historiadors” i la resta de crítics dins la seva pròpia societat.

Abans de presentar els debats que es van originar, cal realitzar un breu recorregut històric sobre les ideologies imperants a l’Estat d’Israel. El sionisme apareix a la segona meitat del segle XIX com un discurs que afirma el dret a l’existència d’un estat jueu a Israel. Els primers sionistes es van assentar a Palestina a partir de 1882, i van utilitzar la història per reafirmar el seu projecte ideològic i polític, intentant demostrar una continuïtat amb la Judea dels temps antics. Després del conflicte de 1948, els palestins van ser esborrats de la narrativa oficial, i només se’ls mencionava com a refugiats. Va ser a partir del conflicte de 1967 quan la historiografia tradicional va presentar la comunitat palestina com una mena de cinquena columna i l’OAP, com una organització terrorista. Les posteriors “intifades” serien tractades com a capítols d’un terrorisme palestí que finalment es relacionaria amb els atacs jihadistes d’arreu del món a partir de l’11 de setembre de 2001. S’ha de dir que, tot i que amb menys violència, els palestins no eren els únics que rebien aquest tractament. Altres minories com els jueus del nord d’Àfrica, els sefardites, els jueus mizrahims o d’origen àrab, les dones, etc., serien excloses de la narrativa sionista, patint constants i greus discriminacions en diferents àmbits socials.

En aquest context, doncs, no és d’estranyar que les publicacions dels “nous historiadors” provoquessin reaccions dures ni que ells mateixos fossin qualificats de traïdors que treballaven per l’enemic. Malgrat això, els seus estudis van permetre

²⁹ PAPPÉ, Ilan. *La idea de Israel*, op. cit.

comprendre que el sionisme és una ideologia i no una realitat objectiva, i que depenia de cada individu adherir-se a un corrent o a un altre. Aquells que van defensar-los i van donar vida a noves onades d’estudis revisionistes serien considerats autors postsionistes, entenent el postsionisme com un corrent que desafia el sionisme (tot i que alguns d’ells van rebutjar el terme)³⁰.

Les controvèrsies originades arran de les obres dels “nous historiadors” han estat descrites per alguns autors com una guerra³¹ o una revolució³². El primer combat es va donar a la Kenésset, és a dir, el parlament d’Israel. Limor Livnat, futura ministra d’Educació, va definir els “nous historiadors” com els hereus intel·lectuals dels antisionistes, afegint-hi: “In the end, it will cause our children to lack real heroes and our citizens to feel that being an Israeli is a source of shame”³³. Una tesi similar va ser la del famós novel·lista israelià Hillel Halkin, el qual, tot i admetre que la narració sionista s’havia construït parcialment sobre mites, va acusar els “nous historiadors” de no permetre als joves israelians d’estar orgullosos i identificar-se amb el seu país³⁴.

El segon i més estès debat va ser a l’acadèmia, és a dir, el temple de la “vella histografia” o dels sionistes clàssics. Un dels crítics més estridents va ser Shabtai Teveth, biògraf de Ben-Gurion i membre de l’antic partit polític del Mapai, el qual, en un article de 1989 publicat al diari *Haaretz*, va titllar les publicacions revisionistes de falsificacions que es basaven en evidències defectuoses, l’objectiu de les quals era la deslegitimació del sionisme i l’Estat d’Israel. En suma, en la seva opinió eren recerques filopalestines³⁵, fruit de jueus que odiaven la seva condició i actuaven al servei de l’enemic³⁶. Així doncs, és evident que el que presentaven els historiadors postsionistes no era un debat únicament historiogràfic, sinó un debat també polític que posava en dubte les bases originàries de l’Estat; i això perquè els mites es trobaven fortament arrelats a la consciència israeliana, i no només afectaven les interpretacions del passat, sinó també la societat i les polítiques del present d’Israel.

³⁰ Alguns autors postsionistes van ser aïllats i marginats de l’esfera intel·lectual i acadèmica, sobretot a partir de l’any 2000. Tot i que les seves obres presentaven conclusions pròpies dels estudis postsionistes, reafirmaran la seva condició sionista públicament per tal d’evitar l’exclusió.

³¹ SHLAIM, Avi. “The War of the Israeli Historians”, *art. cit.*, p. 161-169.

³² BRIEGER, Pedro. “Nuevo pensamiento crítico en las Ciencias Sociales”, *art. cit.*

³³ LIVNAT, Limor. “Post-Zionism and Israeli Politics”. *The Middle East Forum*, 17 d’agost de 2000.

³⁴ HALKIN, Hillel. “Was Zionism Unjust?”. *Commentary Magazine*, 1 de novembre de 1999.

³⁵ TEVETH, Shabtai. Charging Israel with original sin. *Commentary*, 1989, vol. 88, p. 24. A SHLAIM, Avi. “The debate about 1948”, *art. cit.*

³⁶ PAPPÉ, Ilan. *La idea de Israel*, *op. cit.*

Tot i això, durant la dècada dels noranta, l’impacte del postsionisme en l’acadèmia va ser significatiu, especialment en el camp de la Història i la Sociologia. Diferents intel·lectuals van donar suport a les opinions presentades pels “nous historiadors”, originant noves publicacions que ampliaven la historiografia sobre el conflicte de 1948. Entre d’altres, es poden citar els noms dels historiadors Tom Segev, Baruch Kimmerling³⁷ o Idith Zertal. Al mateix temps, la “nova història” i la recuperació dels subjectes que havien estat reprimits i silenciats es van beneficiar de la transformació de la societat israeliana en un sentit més multicultural i obert³⁸.

Quant als historiadors palestins, les principals crítiques cap a la “nova història” van centrar-se en la seva manca de fonts àrabs i en el fet que els historiadors revisionistes van basar els seus llibres únicament en fonts d’arxius israelians³⁹. En aquest sentit, algunes d’aquestes crítiques van arribar a considerar aquest defecte heurístic com una actitud neocolonial⁴⁰. Al respecte, l’historiador italià Pietro Morocutti ha assenyalat que la falta de col·laboració entre l’acadèmia palestina i l’acadèmia israeliana no va permetre —i, avui en dia, encara no ho fa— una millor interpretació del conflicte⁴¹.

La segona crítica principal de l’acadèmia palestina va anar dirigida al llibre *The Birth of the Palestinian Refugee Problem 1947-1949* de Morris. Edward Said i Nur Masalha, dos dels historiadors amb més renom de Palestina, van considerar que, després de mostrar les sistemàtiques expulsions dels palestins durant el conflicte de 1948 al llarg del llibre, Morris concloïa finalment que l’expulsió va ser parcial i com a resultat de la guerra, negant així l’existència d’un pla premeditat de neteja ètnica per part dels líders sionistes⁴². Said va veure aquesta posició com un rebuig a assumir responsabilitats, afegint-hi: “Only Ilan Pappé [...] was open in his espousal of the Palestinian point of view, and, in my opinion, provided the most iconoclastic and brilliant of the Israeli

³⁷ Baruch Kimmerling va ser un sociòleg israelià que va criticar les polítiques sionistes d’assentament, posant de manifest dos factors impulsats des del sionisme que no havien permès la incorporació de membres no jueus en el col·lectiu: el sionisme no va diferenciar entre nacionalisme i religió —creant així un excloent sistema polític— i a la vegada el patró etnocèntric del Yishuv, que va impedir que la minoria àrab que no va abandonar el país el 1948 fos inclosa dins el discurs. Tot i això, sempre es va negar a definir-se com a postsionista, ressaltant la seva ideologia sionista tot i les crítiques exposades. Per a més informació consultar a SENKMAN, Leonardo. La identidad nacional israelí bajo el lente crítico del “Postsionismo”: una introducción. *Araucaria. Revista Iberoamericana de Filosofía, Política y Humanidades*, 2013, vol. 15, núm. 30, p. 139-165.

³⁸ PAPPÉ, Ilan. *La idea de Israel*, op. cit.

³⁹ JAWAD, Saleh Abel. Israeli New Historicism. *Center for Research and Documentation of Palestinian Society, The Archive Pages*, Birzeit University, 1996.

⁴⁰ MOROCUTTI, Pietro. “Propuestas alternativas desde la historiografía israelí”, art. cit.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² MASALHA, Nur. A Critique of Benny Morris. *Journal of Palestine Studies*, 1991, vol. 21, núm. 1, p. 90-97.

interventions. For the others, in varying degree, Zionism was seen as a necessary for Jews”⁴³.

Des d’una perspectiva actual, molts autors consideren que la interpretació postsionista va ser àmpliament difosa, però no àmpliament acceptada, tot i que la dècada dels noranta va tenir una important influència en el sistema educatiu i els centres de producció culturals. L’assassinat del primer ministre Yitshaq Rabin⁴⁴ el 1995 i el fracàs dels Acords d’Oslo (i l’explicació que en va donar l’*establishment* israelià) van provocar un gir cap a la dreta de la societat israeliana i van minvar la influència de la historiografia revisionista.

Finalment, alguns autors van veure l’esclat de la segona intifada —l’any 2000— i la narrativa israeliana sobre les seves causes com les principals causes de la mort del postsionisme. Tot i que hi hauria posteriors publicacions d’autors postsionistes, com *La invención del pueblo judío* de Shlomo Sand⁴⁵ (analitzada en aquest treball), el postsionisme seria aïllat a Israel. De manera que és possible que Tom Segev tingui raó quan defensa que el postsionisme ha estat enviat a l’exili i que només des d’allà pot tenir èxit⁴⁶. De fet, l’acadèmia internacional, especialment la nord-americana, va aprovar i elogiar la interpretació postsionista —encara que també hi va haver crítiques. Ethan Bronner va constatar que els arxius contenien evidències clares dels desplaçaments àrabs i del rebuig dels acords de pau per part d’Israel. Per altra banda, Leonardo Senkman els va defensar de les crítiques, considerant que el seu objectiu no era la deslegitimació de l’Estat d’Israel, sinó presentar els fets ocorreguts des d’una perspectiva revisionista a fi de desmitificar les interpretacions sionistes, proclamant la fi de l’ocupació i creant un clima favorable per a futurs armistícis de pau⁴⁷.

Així doncs, a partir del segle XXI, l’enfocament postsionista va ser parcialment silenciats i alguns autors van ser expulsats de l’acadèmia i van acabar exiliant-se, com Pappé, que actualment viu al Regne Unit. Tot i això, les següents onades d’estudis revisionistes originarien nous debats; aquesta vegada, però, els autors postsionistes no només haurien de fer front a les crítiques sionistes, sinó que també s’haurien d’enfrontar

⁴³ SAID, Edward. New history, old ideas. *Al-Ahram Weekly*, 1998, vol. 378, p. 21-27.

⁴⁴ Els successius governs d’Israel, tant de dretes com d’esquerres, havien estat fidels al sionisme clàssic fins a l’arribada del poder de Rabin, qui va tenir més en compte el punt de vista palestí.

⁴⁵ SAND, Shlomo. *La invención del pueblo judío*. Ediciones Akal, 2011.

⁴⁶ SEGEV, Tom. *Elvis in Jerusalem: Post-Zionism and the Americanization of Israel*. Macmillan, 2003. A PAPPÉ, Ilan. *La idea de Israel*, op. cit.

⁴⁷ SENKMAN, Leonardo. La identidad nacional Israelí bajo el lente crítico del “Postsionismo”: una introducción. *Araucaria. Revista Iberoamericana de Filosofía, Política y Humanidades*, 2013, vol. 15, núm. 30, p. 139-165.

a un nou moviment molt poderós: el neosionisme, descrit per Pappé com “una versió sumamente nacionalista, racista y dogmática de los valores sionistas”⁴⁸. Malgrat que les noves desclassificacions d’arxius —especialment les de les FDI i la Haganà (organització paramilitar sionista)— confirmaven aquelles expulsions de 1948 de què va parlar la “nova història”, l’estratègia neosionista va consistir a acceptar algunes de les consideracions realitzades pels postsionistes, però modificant-ne les conclusions; d’aquesta manera, les massacres, els assassinats i les expulsions quedaven justificades moralment en un context de guerra. El focus central consistia a demonitzar els àrabs i a presentar la victòria de 1948 com una lluita existencial de les forces del Yishuv que es trobaven davant l’amenaça d’un possible segon Holocaust. Era una narrativa similar a la dels acadèmics sionistes, però adaptada als nous descobriments i a les realitats polítiques del moment: una guerra contra el terror àrab a la qual s’enfrontava Occident, especialment després dels esdeveniments de l’11 de setembre de 2001 als Estats Units. El mateix Arafat era qualificat d’extremista que treballava per Bin Laden⁴⁹.

Aquesta lluita entre els “postsionistes” i els “neosionistes” va ser i segueix sent forta pel que fa també al llenguatge emprat en les seves produccions. Mentre que els historiadors postsionistes empen termes neutrals per referir-se a fets passats com *immigració*, *la guerra de 1948* o *neteja ètnica*, els neosionistes utilitzen expressions com *guerra de la independència*, *guerra d’alliberament* o *desarabització* sense aclarir de qui es va independitzar Israel o de què es va alliberar. Alhora aquestes definicions varien respecte de la dels sionistes clàssics, que mai no van utilitzar paraules com *desarabització*, ja que, tal com s’ha assenyalat, els àrabs no s’incloïen en els seus discursos⁵⁰. La tònica adoptada per la majoria d’autors i polítics neosionistes consisteix a afirmar que el postsionisme és una forma d’antisionisme. Amb un to irònic, el politòleg israelià Shlomo Avineri destaca que “there is noting new under the sun”, atès que els postsionistes són antisionistes, afegint-hi, d’una forma amarga i punyent, “the Land of Israel (sorry, Palestine)”⁵¹. Una crítica reafirmada, amb paraules substancialment semblants, pels coneguts historiadors Anita Shapira⁵² i Yoav Gelber⁵³.

⁴⁸ PAPPÉ, Ilan. *La idea de Israel*, op. cit., p. 315.

⁴⁹ PAPPÉ, Ilan. The Vicissitudes of the 1948 Historiography of Israel. *Journal of Palestine Studies*, 2009, vol. 39, núm. 1, p. 6-23.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ AVINERI, Shlomo. “Post-Zionism Doesn’t Exist”. *Haaretz*, 5 de juliol de 2007.

⁵² SHAPIRA, Anita. The failure of Israel’s “New Historians” to explain war and peace— The Past is Not a Foreign Country. *The New Republic*, 1999, vol. 29.

⁵³ GELBER, Yoav. Some Basic Issues of the Zionist/Post-Zionist Controversy. *Midstream*, 2007, vol. 53, núm. 3.

Els autors postsionistes no només van haver de fer front a aquestes crítiques, sinó que a més van assistir a la deserció d’algun dels seus membres, com la del líder de la “nova història” Benny Morris o el filòsof Ilan Gur-Ze’ev, el qual declararia el següent: “Fui parte de una moda intolerante [...] lo que predicábamos era un nuevo antisemitismo”⁵⁴. El canvi d’ideologia de Morris va ser un cop molt dur per als “nous historiadors”, ja que va suposar una pèrdua de legitimitat. El nou Morris va arribar a culpar directament als àrabs de tot el conflicte i a interpretar la resistència palestina com un moviment jihadista islàmic. No sorprèn, per tant, que el 2004 s’adherís a les posicions neosionistes, justificant la neteja ètnica i minimitzant les atrocitats israelianes: “In comparison to the massacres that were perpetrated in Bosnia, that’s peanuts”⁵⁵.

A més a més, Morris no només va criticar Ben-Gurion, sinó que el va acusar de cometre un greu error històric, atès que no va ocupar més terres ni va expulsar tots els àrabs del territori, originant així els conflictes a què ha de fer front l’Estat avui en dia. En la seva nova opinió, els àrabs estan esperant a reagrupar-se per atacar i destruir l’Estat, ja que el terrorisme palestí deriva de la venjança intrínseca que hi ha dins els valors de la cultura àrab tribal, una societat malalta que s’ha de tancar en una gàbia, tal com es fa amb els assassins en sèrie⁵⁶. El gir ideològic i la falta de sensibilitat mostrada en les seves declaracions han estat descrites per Shlaim i Pappé com una conducta patològica i una demostració que el Morris historiador d’arxius de primer ordre s’ha convertit en un analista polític de tercer nivell⁵⁷.

⁵⁴ GUR-ZE’EV, Ilan. “The New Anti-Semitism - A Threat to the Spirit of Freedom and Humanity”. *Makor Rishon*, 23 de juliol de 2010. A PAPPÉ, Ilan. *La idea de Israel*, op. cit., p. 324.

⁵⁵ SHAVIT, Ari. “Survival of the fittest? An interview with Benny Morris”. *Haaretz*, 7 de gener de 2004.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ SCOTT, Wilson. “Israel Revisited. Interview with Benny Morris”. *The Washington Post*, 11 de març de 2007.

3. Autors i obres revisionistes

3.1. Ilán Pappé

Ilán Pappé (Haifa, 1954) és un dels crítics més estridents amb el sionisme i l’Estat d’Israel. Actualment, viu al Regne Unit, on treballa com a professor a la Universitat d’Exter, feina que combina amb la direcció del Centre Europeu pels Estudis sobre Palestina.

Tal com s’ha assenyalat, a finals dels anys vuitanta del segle passat, va formar part del grup dels “nous historiadors” i va ser protagonista dels debats que aquest grup va originar posteriorment. Les seves següents publicacions revisionistes, especialment l’obra *La limpieza étnica de Palestina* (2006), li van comportar el rebuig de l’acadèmia i la crítica en la Kenésset, rebent inclús amenaces de mort. Des de l’exili, ha seguit mantenint la seva postura crítica envers el sionisme, sent l’última de les seves obres *La cárcel más grande de la tierra* (2018). Mentre que, de cara al futur, rebutja la creació de dos estats, Israel i Palestina, es manté ferm a considerar que la millor solució passa per l’acceptació de la Nakba i el punt de vista palestí, creant un únic estat on puguin conviure pacíficament com a ciutadans de ple dret, tant palestins com israelians. Així doncs, atès que Israel és un estat multicultural amb minories desplaçades, el millor paradigma que defineix actualment l’Estat per Pappé és el d’*etnocràcia* (tot i que està obert a discutir altres definicions politològiques). Avui dia, també es dedica a l’activisme polític, recolzant i participant obertament al moviment BDS (Boicot, Desinversions i Sancions), que cada cop té més èxit als Estats Units i a Europa.

En aquest capítol, s’analitzaran quatre de les obres més famoses, de les quals convé resumir-ne el contingut abans d’entrar-hi més en detall. En *La limpieza étnica de Palestina*, l’objectiu de Pappé no és narrar concretament els esdeveniments de 1948 ni enfrontar una historiografia amb l’altra, sinó descriure la dinàmica del conflicte centrant-se especialment en la part política (i no militar) de la guerra, per tal de demostrar que els armistícis de pau van quedar frustrats a causa de la intransigència israeliana. Prèviament a la guerra, l’èxit jueu en el camp diplomàtic (especialment en l’àmbit internacional) i les desigualtats patents entre ambdós bàndols, porten l’autor a afirmar que la victòria ja havia estat sentenciada abans d’iniciar-se el conflicte. En suma, va ser una lluita desigual i va portar a una neteja ètnica de la qual Pappé en fa responsable Ben-Gurion, ja que va ser

qui va traçar i desplegar el Pla D, el projecte que contenia l’expulsió en massa dels palestins.

En *Los palestinos olvidados*, Pappé recorda que Israel no és un Estat exclusivament jueu. A més de donar veu a les minories que hi habiten, se centra en la comunitat palestina d’Israel, un 20% de la població que ha patit (i pateix) greus i constants discriminacions a diferents àmbits. Tot i que els esdeveniments de caràcter polític apareixen al llarg del llibre, l’aspecte sociocultural n’és el focus central. És per això que l’autor descriu pel·lícules, novel·les, documentals i altres materials semblants amb l’objectiu de demostrar com la resta de ciutadans d’Israel concep la comunitat palestina. En aquest sentit, l’autor no només observa un rebuig cap al fet estrany o diferent, sinó també a la por davant l’augment de la comunitat palestina, fet que ha portat als diversos governs a passar de parlar de “problema demogràfic” a “perill demogràfic”, i a prendre mesures al respecte.

El llibre *La idea de Israel* és una síntesi de les ideologies que s’han anat desenvolupant a Israel des de finals del segle XIX. El sionisme s’ha anat ajustant i readaptant a les realitats presents amb la finalitat de seguir mantenint una posició hegemònica dins l’Estat. Després d’una llarga instrumentalització de la memòria històrica, els estudis postsionistes van permetre una nova visió de la realitat que, tanmateix, va acabar sent silenciada tant pel sionisme com per la versió més extremista d’aquest, és a dir, el neosionisme. En certa manera, l’autor disculpa la població, atès que tant l’educació com els mitjans de comunicació són fidels a la narrativa sionista.

Finalment, *Los diez mitos de Israel* és el llibre menys voluminós i complet de tots, ja que utilitza un nombre menor de fonts. L’autor pretén demostrar quins són els mites que han acompanyat el desplegament del sionisme i de l’Estat d’Israel, des de la seva creació fins a l’actualitat. També és on presenta la seva opinió respecte de la creació d’un únic estat futur. D’aquesta manera, es pot observar una evolució de l’autor entre el primer llibre i la resta: mentre que en el primer hi ha una història més de tipus polític, en els següents hi predomina l’àmbit cultural i social. A més a més, en els últims llibres, l’autor ofereix la seva opinió sobre el futur del país, a més de descriure els diferents paradigmes teòrics moderns més acceptats sobre l’Estat d’Israel, com un estat colonial o un règim d’*apartheid*.

En qualsevol cas, en tots aquests llibres s’observa, ni que sigui de forma parcial o indirecta, el debat que es va originar després de les primeres publicacions dels “nous historiadors”. Així doncs, més d’una vegada l’autor indica àmpliament d’on extreu les

fonts i exposa les seves divergències envers altres autors, especialment en el cas de Morris. Mentre que en el primer llibre Pappé es dedica a descriure i analitzar les fonts i la seva opinió es llegeix entre línies, en la resta de llibres critica obertament el sionisme, expressant, en més d’una ocasió, la seva postura antisionista.

3.1.1. *La limpieza étnica de Palestina* (2009)

El primer dels llibres analitzats de Pappé se centra en els esdeveniments de 1948, recolzant el punt de vista presentat per la historiografia revisionista i palestina: la neteja ètnica. Al llarg dels dotze capítols que conformen l’obra, l’autor relata de forma precisa com es va desenvolupar la Nakba, les causes i conseqüències i les víctimes i els victimaris; també fa especial incisió en la manipulació de la memòria històrica. Segons l’autor, recuperar de l’oblit els crims perpetuats per Israel és un deure professional com a historiador, a la vegada que implica la decisió moral d’intentar aconseguir una pau definitiva. Així ho descriu: “Un viaje tan doloroso al pasado es inevitable si queremos seguir adelante y crear un futuro mejor para todos nosotros, palestinos e israelíes por igual, que es en el fondo de lo que trata este libro”⁵⁸.

L’autor acompanya el relat amb dinou fotografies, set mapes i dues taules; d’aquesta manera, sustenta i amplia la gran quantitat de fonts que ja presenta.

El llibre comença amb la definició de *neteja ètnica* que presenta l’ONU: “El deseo de un Estado o un régimen de imponer un dominio ético en una área éticamente variada [...] recurriendo a expulsiones y otras acciones violentas”⁵⁹, quelcom considerat, en els tractats internacionals, com un crim contra la humanitat. Després d’un espectacular memoricidi, els líders sionistes van evadir la justícia internacional, és a dir, no només no van ser acusats davant cap tribunal, sinó que són considerats els herois de la independència jueva, venerats i adorats com a tal. Pappé es pregunta com un crim realitzat en temps moderns ha estat ignorat d’una forma tan completa, i equipara la situació de Palestina amb la història colonialista de neteja ètnica d’Amèrica, Àfrica i Austràlia.

Mentre que al llarg dels segles, per la religió jueva, Palestina era considerada un lloc de peregrinació sagrat, a finals de la dècada de 1880, combinant —segons l’autor— una ideologia nacionalista i de pràctica colonial, es va començar a difondre la idea sionista

⁵⁸ PAPPÉ, Ilan. *La limpieza étnica de Palestina*. Barcelona: Grupo Planeta, 2009, p. 16.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 21.

de la creació d’un estat secular futur. A fi d’escapar d’una història de persecucions i pogroms a Occident, van reclamar la terra que els pertanyia segons el relat bíblic.

L’autor descriu els preparatius que van dur a terme els líders sionistes prèviament a 1948: la construcció d’una organització militar eficaç (destacant el paper de la Haganà); la creació del Fons Nacional Jueu (FNJ) per tal de comprar terres a Palestina i oferir-les als immigrants jueus, i la creació d’un cos diplomàtic dirigit per Ben-Gurion, el líder del moviment sionista des de 1920 fins a 1960 i l’arquitecte que va dissenyar diversos plans d’expulsió, seguint les dades de Pappé.

Els arxius de la Haganà i de les Forces de Defensa d’Israel demostren l’existència de diversos expedients sobre pobles palestins: el lloc de residència del *mukhtar*, la localització de la mesquita, on residia la població en relació amb la seva situació socioeconòmica, l’edat de la població, la fertilitat de les terres, aquelles persones que havien participat en aixecaments en contra del moviment sionista, etc. En paraules del soldat Moshe Pasternak, “teníamos que estudiar la estructura básica de la aldea árabe. Esto significa la estructura y la mejor forma de atacarla”⁶⁰. D’aquesta manera, les investigacions van permetre crear quatre plans d’expulsió que es van anar ampliant i revisant fins a la creació del definitiu, el Pla D (Dalet), que contenia la neteja ètnica que es posaria en marxa a partir de 1948 i que apareix àmpliament detallada per Pappé en el capítol cinquè.

A partir de les declaracions de l’arqueòleg israelià Yigael Yadin, l’autor confirma que l’únic obstacle que no va permetre iniciar el Pla D abans de 1948 va ser la presència britànica. Els arxius de Ben-Gurion revelen els desitjos i les polítiques que va seguir el líder per desplegar el seu projecte. Els horrors de l’Holocaust i la situació de postguerra de la comunitat internacional van ser fonamentals per tal que es creés un clima favorable als projectes sionistes: la resolució de l’ONU, la proclamació de l’Estat d’Israel i l’arribada massiva d’immigrants que fugien d’Europa.

Pappé dedica tot un capítol a descriure, contextualitzar i criticar la Resolució 181 de l’ONU. Com que la Gran Bretanya havia signat la Declaració Balfour el 1917, havia de decidir sobre el futur de l’Estat jueu, una tasca que el Govern de Londres va derivar a les Nacions Unides. Aquí es va crear el Comitè Especial de les Nacions Unides per a Palestina (UNSCOP), que és criticat per l’autor, ja que els seus responsables “carecían de cualquier experiencia previa en resolución de conflictos y no tenían un gran conocimiento

⁶⁰ *Ibidem*, p. 43.

de la historia del país”⁶¹, per després considerar que “en lugar de calmar el ambiente, como era su objetivo, la resolución sólo sirvió para intensificar las tensiones y fue la causa directa de que la situación se deteriorara”⁶²; comportant la primera guerra araboisraeliana, la qual Pappé nomena, però no descriu.

Tot i que no aporta fonts, l’autor denuncia com, avui dia, la premsa israeliana utilitza el boicot dels líders palestins a la Resolució de l’ONU com una prova del destí que van patir; d’aquesta manera, es justifiquen les expulsions en un “context de guerra”.

En més d’una ocasió, Pappé fa declaracions com la següent: “Me baso en el diario de Ben Gurion, la correspondencia archivada y el archivo privado de Israel Galili”⁶³, a fi de confirmar i exposar al lector d’on extreu la informació. Concretament, és a través d’aquestes fonts on defineix la “Consultoría”, un grup d’intel·lectuals i especialistes en seguretat i assumptes àrabs que assessorava (i assessora) els governs en qüestions relacionades amb els palestins i el món àrab; i descriu algunes de les reunions que es van realitzar el 1947, atès que és on es va “ultimar un plan maestro”, que també és el títol del quart capítol.

Al llarg del capítol, l’autor descriu com va evolucionar el pensament de la “Consultoría” fins que va concebre un pla final d’expulsió. Principalment, se centra en història política, descrivint els fets, les idees, els diferents líders polítics que hi van intervenir i el paper de la resta d’estats. Després de l’aprovació de l’ONU sobre la creació de dos estats, va començar l’espoli. L’autor assenyala que l’acord amb Jordània va ser fonamental per tal de reduir les forces de la Lliga Àrab, atès que era el país més potent militarment, i se centra en el mite de David i Goliat, tot i que no el nomena com a tal fins al següent capítol. D’aquesta manera, demostra la diferència entre les forces israelianes (que rebien armament de l’exterior) i els àrabs. A partir dels documents d’arxius, constata com la Haganà comptava amb una unitat d’intel·ligència que s’encarregava de l’espionatge i que “ayudó a identificar a los miles de palestinos que más tarde, cuando la limpieza étnica ya estaba en marcha, serían ejecutados en el acto o enviados a prisión por largos períodos de tiempo”⁶⁴. El paper de l’Igrún i la Banda Stern, dues organitzacions armades sionistes extremistes, també va ser fonamental durant la neteja ètnica. Per altra banda, també mostra l’estratègia dels líders sionistes durant el conflicte: davant l’opinió

⁶¹ *Ibidem*, p. 57.

⁶² *Ibidem*, p. 59.

⁶³ *Ibidem*, p. 65.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 75.

pública, discursos apocalíptics, mentre que els documents corroboren els avantatges militars.

Pappé cita les obres de col·legues postsionistes per confirmar les tesis que presenta. Les obres de Nur Masalha constaten el desig sionista d’ocupar la major part de Palestina amb el menor nombre de palestins; a la vegada que les obres de Flapan i Morris reconeixen l’existència del Pla D. Tot i això, les opinions de Pappé i Morris no coincideixen, i així ho manifesta el primer: “Morris ofrece un listado de cierto número de operaciones que Weitz dirigió en febrero y marzo sin la autorización de lo que el autor denomina de forma eufemística ‘la jefatura política’. Esto es imposible. El mando centralizado de la Haganá autorizó todas las acciones de expulsión”⁶⁵. Al mateix temps, també denuncia com Morris i altres autors han interpretat les sortides temporals que realitzaven les classes altes palestines durant l’hivern a Síria o Egipte com una fugida voluntària, en comptes d’una expulsió de neteja.

Abans de detallar la neteja de 1948, l’autor presenta els antecedents. Durant el 1947, l’estratègia sionista va consistir en diverses campanyes d’amenaçes i represàlies puntuals (i cada vegada més freqüents) per tal que la població palestina abandonés les seves llars. Posa l’exemple de la ciutat de Haifa, la qual, segons Pappé, va ser el primer blanc d’aquest tipus d’operacions en centres urbans: crema de carrers, llançament de bombes a punts estratègics, destrucció de pous, camps de cultiu o transports, etc. Tot això és descrit per l’autor com una campanya de terror. A la vegada, denuncia com “Mientras se cometían estas atrocidades, los británicos hicieron la vista gorda”⁶⁶, com també altres organismes o estats internacionals, fet que l’autor defineix com una traïció.

Els documents confirmen la voluntat dels líders sionistes d’acabar l’any amb una política més agressiva (“no hubo necesidad de convencer a Ben Gurion al respeto”⁶⁷), així que els atacs progressivament van augmentar fins a l’aprovació del Pla D el març de 1948. La historiografia tradicional presenta els esdeveniments d’aquesta manera: “Una comunidad judía aislada y amenazada pasó de la defensa al ataque, después de haber estado cerca de la derrota”⁶⁸, quelcom que s’allunya molt de la realitat del moment.

Al llarg del cinquè capítol, l’autor detalla amb exactitud en què va consistir el Pla Dalet i com es va desenvolupar. Moralment i emocionalment, és el capítol més difícil de

⁶⁵ *Ibidem*, p. 118.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 93.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 98.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 123.

digerir. En primer lloc, presenta com eren els pobles i les ciutats abans de la neteja ètnica (nombre d’habitants, principals ocupacions laborals, religió, etc.), com es va desenvolupar l’operació (bombardejos, massacres, crema d’edificis, etc.), qui la va dur a terme (brigades especials de l’exèrcit, la Haganà, l’Igrún, etc.), si es va oposar resistència o no, els motius que van conduir que concretament aquella zona es trobés dins el Pla D (estratègics, com el fet de tenir mar o una major presència de jueus, etc.) o què hi va passar després de l’expulsió, entre d’altres. L’autor posa l’exemple de pobles com Deir Yassin, Iqrit, Sirin, Tantura, Beit Masir; i centres urbans com Haifa, Safed, Acre, Baysan, Jaffa, etc.

En el Pla Dalet, hi havia diverses operacions que van posar en marxa les forces de defensa d’Israel dividides en brigades i executades en unes zones prèviament consensuades. Algunes d’elles són descrites per Pappé com la *Operación Palmera*, *Operación Dani*, *Operación Policía*, *Operación Hiram*, etc.

L’expulsió d’Acre, per exemple, va consistir a cremar i destruir els pobles del voltant del centre urbà, produint-se una fugida cap a la ciutat que va quedar assetjada. Per tal d’aconseguir els objectius sionistes, a més dels bombardejos, els informes de la Creu Roja confirmen una epidèmia de tifus sobtada a causa de l’enverinament dels pous des de l’exterior com a única explicació del brot, fet que va comportar l’exili dels habitants.

A Safed, per exemple, l’autor descriu el següent: “Había nueve mil quinientos árabes y dos mil cuatrocientos judíos, la mayoría de los cuales eran ultraortodoxos y no tenían ningún interés en el sionismo, y menos aún, en pelear contra sus vecinos árabes”⁶⁹. Així doncs, en cap moment es va tenir en compte l’opinió dels ciutadans, i el Pla Dalet va segellar el destí de milions de palestins que, d’un dia per l’altre, van ser expulsats de les seves llars, convertint-se en refugiats i exiliats.

Són diverses les fonts que utilitza l’autor per demostrar la neteja ètnica: les ordres que van rebre les brigades Carmeli, Golani o Alexandroni; les descripcions, testimonis i entrevistes recollits per autors com Daniel McGowan i Matthew C. Hogan; les notícies del diari *The New York Times*, el *Diari* i les cartes de Ben-Gurion, les fonts de l’Agència Jueva, els documents analitzats per l’historiador palestí Walid Khalidi (se centra sobretot en documents àrabs i britànics), els arxius de la Haganà, els arxius sionistes centrals, els arxius de les FDI, els arxius Ha-Kibbutz Ha-Meuchad, els arxius d’Aharon Zisling, els

⁶⁹ *Ibidem*, p. 139.

arxius del Palmaj, els arxius de Ben-Gurion, i les dades que aporten els “nous historiadors”, entre d’altres.

El Pla D en si es va dur a terme des del març de 1948 fins al gener de 1949, i durant aquests mesos, no només va haver-hi una expulsió o assassinat directe dels ciutadans, sinó que Pappé també parla d’una “guerra psicològica”: bombardejos a la població, execucions de familiars, robatoris, demolició de cases, violacions a noies i dones, etc.⁷⁰. Així relata l’experiència de l’escriptor Muhammad Ali Taha, que quan tenia disset anys va presenciar l’actuació de les forces d’Israel en el seu poble Mi’ar: “Ese día de junio, al atardecer, vio a las tropas israelíes acercarse disparando de forma indiscriminada a los campesinos que todavía se encontraban trabajando en los campos. Cuando los soldados se cansaron de matar a los aldeanos, empezaron a destruir sus casas [...] Murieron cuarenta personas, una parte más de los millares de palestinos que perecieron en las masacres que acompañaron las operaciones de limpieza étnica”⁷¹.

L’autor exposa que hi havia dues ordres directes, una era *le-taher*, que significa “netejar o expulsar la població”, i l’altra *le-hashmid*, que significa “destruir”, és a dir, eliminar el poble literalment. Així doncs, no només es van destruir cases i cultius, sinó que es va fer desaparèixer tot el que formava part de la comunitat: edificis religiosos, pous i fonts d’aigua, molins, escoles i hospitals. Van ser molts els pobles que van quedar sepultats i eliminats del mapa, per després alçar-hi a sobre assentaments jueus o convertir la zona en un bosc o parc. Pappé ho demostra a partir de les fonts anteriorment mencionades i les fotografies que aporta, on per exemple descriu com “en la actualidad todavía pueden verse algunos vestigios de Amqa a pesar de la destrucción masiva que tuvo lugar allí hace casi sesenta años. En medio de la hierba que cubre la zona, es posible ver con claridad los restos de la escuela y de la mezquita de la aldea”⁷².

Mentre que l’autor subratlla que els testimonis orals “cuentan atrocidades todavía peores”⁷³ que les relatades en els arxius militars, també vol ressaltar que una neteja ètnica no és el mateix que un genocidi. Tot i això, destaca que la neteja ètnica de palestina “no es ajena a las atrocidades de los asesinatos en masa y a las masacres. En este período, militares israelíes de todos los rangos y edades y con formaciones de todo tipo mataron

⁷⁰ A més de malalties i epidèmies en la regió. Els informes de la Creu Roja notifiquen que la principal enfermetat era la malària, a més del tifus, el raquitisme, la diftèria i l’escorbut.

⁷¹ PAPPÉ, Ilan. *La limpieza étnica de Palestina*, op. cit., p. 206.

⁷² *Ibidem*, p. 216.

⁷³ *Ibidem*, p. 248.

de forma salvaje y despiadada a miles de palestinos”⁷⁴, denunciant que “a pesar de las abrumadoras pruebas en su contra, ninguno de esos israelíes fue juzgado por crímenes de guerra”⁷⁵.

A partir del gener de 1949, les atrocitats es van seguir perpetuant. Per una banda, uns vuit mil homes palestins vivien en camps de presoners, a la vegada que també hi havia camps de treball que servien per enfortir l’economia israeliana. En les zones ocupades, hi va haver campanyes de robatoris i saquejos, a més de violacions confirmades pels informes de la Creu Roja i l’ONU: “Las mujeres palestinas habían quedado a merced de los israelíes debido a que los hombres habían sido hechos prisioneros”⁷⁶. També va haver-hi la creació de guetos i més d’un milió de refugiats; els palestins que van quedar-se a viure dins les fronteres se’ls va imposar un sever règim militar, àmpliament detallat per Pappé en *Los palestinos olvidados*.

Tot plegat va anar acompanyat d’un procés “d’hebreització” de Palestina, tal com ho descriu l’autor. Es va canviar la nomenclatura dels pobles i a partir d’aleshores tenien noms en hebreu i bíblics. D’una forma similar, a partir dels estudis bíblics, es van crear noves localitats al mateix lloc on se situaven en temps antics, quelcom que l’autor descriu com un entusiasme per construir l’antic mapa d’Israel, atès que “el objetivo no era sólo cambiar sus topónimos y geografía, sino ante todo su historia”⁷⁷.

Aquesta missió la va dur a terme principalment el Fons Nacional Jueu (FNJ), els membres del qual van engegar un projecte que consistia en la creació de parcs nacionals allà on abans hi havia aldees i pobles palestins. No només van ocultar les antigues restes dels pobles destruïts el 1948, sinó que també van capgirar la història negant-ne l’existència i ocultant la tragèdia de Palestina. En la seva pàgina web, s’hi exposa que “los primeros colonos judíos que llegaron al país a finales del siglo XIX encontraron una tierra desolada sin una pizca de sombra”⁷⁸, d’aquesta manera, se servien del mite que Israel era una terra àrida i despoblada abans de l’arribada dels primers sionistes.

L’autor exposa diferents exemples, com el cas del parc de Ramat Menashe o el bosc de Birya, el més gran d’Israel. En aquest bosc, hi ha les restes d’almenys sis pobles palestins, entre ells, el poble Ayn al Zaytun, que va ser destruït i la majoria dels seus habitants massacrats el maig de 1948. Així doncs, els palestins són esborrats de la

⁷⁴ *Ibidem*, p. 263.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 278.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 298.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 302.

narrativa sionista, tal com queda palès en les descripcions trobades a la web del FNJ: “Ein Zeitun se ha convertido en uno de los lugares más atractivos de este parque de recreo, ya que tiene grandes mesas campestres y un aparcamiento [...] Está ubicado donde en otra época se alzaba el asentamiento de Ein Zeintun, donde los judíos vivieron desde la Edad Media hasta el siglo XVIII”. D’aquesta manera, Pappé demostra com Israel va esborrar una història i en va crear una altra.

Els dos últims capítols de l’obra tracten sobre els processos de pau i els principals esdeveniments de caràcter polític a partir de 1949. A cotinuació, l’autor destaca que la Conferència de Lausana de 1949, convocada per l’ONU, va ser l’únic intent per crear una pau autèntica, on es va discutir sobre el problema dels refugiats. Tot i això, posteriorment, Ben-Gurion i el rei Abdullah de Jordània van retirar la seva firma. De fet, des de l’ONU es va crear l’Agència de les Nacions Unides per als Refugiats de Palestina (UNRWA), l’objectiu de la qual no era discutir sobre la qüestió dels refugiats i el dret de retorn, sinó millorar les condicions de vida (com proporcionar treball i aliments o construcció d’escoles i centres mèdics).

Mentre que l’autor destaca com fins al 1967 la qüestió de Palestina es va esborrar del mapa internacional, a partir dels esdeveniments d’aquell any, Israel va ser posat en el punt de mira. Tot i això, tenia un gran aliat: els Estats Units d’Amèrica. En els futurs acords de pau que hi va haver, com la conferència a Madrid (1991), els Acords d’Oslo (1993) o la cimera de Camp David (2000), Israel no va acceptar discutir més enllà dels esdeveniments que van succeir després de 1967; d’aquesta manera, la qüestió dels refugiats i la neteja ètnica no va ser objecte de negociació. Tal com s’ha assenyalat, les dues intifades i l’assassinat d’Yitshaq Rabbín van portar a l’ascens de les dretes al poder, amb els governs de Binyamín Netanyahu i Ehud Barak.

El problema per a l’Israel del segle XXI és l’anomenat *perill demogràfic*. L’últim capítol s’inicia explicant com, una nit de l’any 2006, la policia d’Israel va deportar vuit dones palestines, separant-les dels seus fills i marits. Aquests i d’altres mètodes, com la creació d’un mur de segregació de 670 kilòmetres, la demolició de cases o l’expulsió de persones són utilitzats per l’Estat amb la finalitat de fer front el perill demogràfic a què es feia referència. Segons la professora israeliana Ruth Gabison, “Israel tiene el derecho de controlar el crecimiento natural de los palestinos”⁷⁹, i el pitjor, segons Pappé, és que

⁷⁹ *Ibidem*, p. 330.

aquestes actituds es troben protegides legalment, havent-hi diferents lleis que ho permeten.

Finalment, a l’epíleg, l’autor apel·la al treball de l’acadèmia (geògrafs, filòsofs o historiadors). Considera que una tasca conjunta i alliberada d’ideologia sionista pot mostrar a la població la veritat sobre la neteja ètnica de 1948. Per Pappé, el preu de l’oblit és que la ideologia que va dur a terme la Nakba, avui en dia encara segueixi governant, havent-hi així el perill d’una nova neteja ètnica en un futur.

3.1.2. *Los palestinos olvidados* (2017)

“La suya es una historia increíble, la historia de una comunidad que ha conseguido surcar a duras penas las aguas del colonialismo, del chovinismo nacionalista, del fanatismo religioso y de la indiferencia internacional. Es la crónica de un grupo al que no pertenezco pero con el que he vivido la mayor parte de mi vida adulta”⁸⁰. D’aquesta manera Pappé inicia el llibre que s’analitzarà a continuació, una obra l’objectiu de la qual és donar veu a la minoria palestina que va quedar-se a viure dins les fronteres de l’Estat d’Israel després de la neteja ètnica. Aproximadament uns 160.000 ciutadans palestins que de la nit al dia van passar a ser estranys dins el seu propi país.

El llibre consta de set capítols ordenats de forma cronològica, a més d’una introducció, un epíleg, un *post scriptum* i un apèndix. Les divisions en períodes són fetes per Pappé a partir dels principals successos politicosocials que s’han anat produint des de 1947 fins a l’actualitat, tot i això, el protagonisme rau en la comunitat palestina d’Israel.

En el llibre, pràcticament, no hi ha cap referència a la guerra de 1948, més enllà de nomenar la Nakba i exposar, a partir dels arxius de Ben Gurion, les dues cares que va mostrar el líder polític durant i després del conflicte (l’una davant l’opinió pública, l’altra amb els socis de govern). A partir de testimonis orals, memòries i entrevistes, Pappé relata la realitat a què van ser sotmesos els palestins que van quedar-se a viure dins les fronteres de l’Estat, com la imposició d’un règim militar i tot un seguit de lleis i actituds que els pressionaven a marxar: confiscació de béns mobles i immobles, prohibició de lliure circulació, prohibició de llibertat de premsa i expressió, tocs de queda, limitació i diferències en oportunitats de feina, acusacions i empresonaments sense judicis previs, prohibició d’organitzacions polítiques, demolicions (escoles, hospitals, mesquites, etc.),

⁸⁰ PAPPÉ, Ilan. *Los palestinos olvidados: historia de los palestinos de Israel*. Madrid: Ediciones Akal, 2017, p. 22.

tancaments de diaris i botigues, impossibilitat de rebre ajuts de l’Estat (com beques universitàries o hipoteques), aïllaments de la comunitat en barris segregats o pobles rurals, etc. Aquestes i altres polítiques discriminatòries són analitzades i demostrades al llarg dels dos primers capítols.

Tot i que van aparèixer moviments de guerrilla i grups paramilitars, sorprenentment l’actitud de la majoria de ciutadans palestins d’Israel va ser la de portar endavant una lluita per la igualtat de drets dins l’Estat: “No intentaron buscar un esquema alternativo ni exigieron por mediación de la ONU permanecer al margen de Israel. El objetivo de su lucha era cambiar la naturaleza del régimen”⁸¹.

Després de l’abolició del règim militar israelià el 1966, Pappé denuncia en un nou capítol com la segregació i els abusos es van seguir perpetuant. Servint-se d’un ventall molt ampli de fonts (obres bibliogràfiques, informes d’ONG, notícies de diaris, entrevistes a professors, memòries i testimonis orals i protocols de la Kenésset), constata que la realitat de finals dels anys seixanta no havia variat respecte de l’etapa anterior. Al mateix temps, es lamenta de no poder demostrar si alguns d’aquests fenòmens es van convertir en polítiques sistemàtiques o no, atès que “en 2010 el Gobierno israelí varió su política de desclasificación de archivos, y amplió tanto el tiempo como las condiciones”⁸².

Mentre que en *La limpieza étnica de Palestina* desenvolupa profundament moltes de les massacres que es van perpetrar, en *Los palestinos olvidados* només en nomena alguna. En aquest sentit, presta especial atenció al “Dia de la Terra”, data que pren com a referent per encetar el quart capítol, titulat “Desde el Día de la Tierra a la primera Intifada, 1976-1987”. La resposta de l’Exèrcit israelià a les manifestacions de diferents localitats del país porta a Pappé a preguntar-se el següent: “¿Cuándo ha disparado la policía de Israel a los manifestantes judíos?”⁸³. A partir d’entrevistes i notícies en diaris com *The Guardian* o *Haaretz*, informes d’ONG com Adalah o els testimonis publicats per l’organització revolucionària Matzpen⁸⁴, Pappé il·lustra els esdeveniments del 30 de març de 1976, considerant-los uns assassinats d’Israel als seus propis ciutadans. En memòria i commemoració, regala als lectors un poema de Mahmoud Darwish.

L’aïllament i les desigualtats van comportar que els palestins d’Israel se sentissin més identificats amb els palestins de Cisjordània i la Franja de Gaza que no pas amb la

⁸¹ *Ibidem*, p. 120.

⁸² *Ibidem*, p. 137.

⁸³ *Ibidem*, p. 168.

⁸⁴ El moviment jueu antisionista d’Israel més antic.

resta de ciutadans d’Israel, expressant més solidaritat amb l’OAP (i després de la primera intifada amb Hamàs o la Jihad Islàmica) que no amb el seu propi govern. Un fenomen descrit per Elie Rekhess, expert en assumptes àrabs, com una “palestinització” dels àrabs d’Israel. Aquesta actitud es va accentuar arran de l’obertura de fronteres per part de l’Estat i l’arribada d’internet.

Al llarg dels capítols, l’autor mostra especial atenció a les transformacions politicosocials i com aquestes incideixen en la comunitat palestina. En aquest sentit, cada un dels esdeveniments polítics que apareixen (com la primera intifada o la primera guerra d’Iraq) comporten conseqüències en l’àmbit social i cultural, quelcom que manifesta l’historiador de forma àmplia. La Primera Intifada, doncs, l’arribada de la qual és desitjada per Pappé en paraules tals com “comenzó por fin en diciembre de 1987”⁸⁵, va comportar una ampliació de la bretxa entre ambdues comunitats.

Tot i això, en àmbits de la cultura, a finals del segle XX va proliferar un ventall molt variat de creacions àrabs que descriu i anomena Pappé: documentals, pel·lícules de ficció, diaris, revistes, obres de teatre, poesies, etc. Això no obstant, l’autor no s’oblida de recordar que “la vida cultural era un reflejo de la realidad sociopolítica segregada que habían construido y mantenido los sucesivos gobiernos”⁸⁶; la cultura palestina va seguir ocupant un espai marginal dins la societat. Per exemple, es van escriure les primers obres en *arabrabiya*, el dialecte que utilitzen els palestins d’Israel format a partir de paraules àrabs i hebrees.

Pappé nomena les publicacions dels “nous historiadors” quan descriu les ONG que donaven suport i es manifestaven a partir de les obres revisionistes. Una era postsionista que porta a l’autor a afirmar el següent: “Durante una breve temporada, parecía que había surgido un Israel diferente en el mundo académico, en los medios de comunicación, en el ámbito de la cultura e incluso en los márgenes de la política”⁸⁷. Tal com s’ha assenyalat, l’assassinat de Rabin i la fi dels processos d’Oslo marcarien una nova etapa d’hegemonia israeliana sionista i neosionista.

Tanmateix, l’autor fa referència a diverses estratègies que persegueixen la millora de la comunitat palestina d’Israel. Entre elles la creació d’Adalah, una de les ONG més importants de la societat civil israeliana-palestina. Al llarg del llibre, les informacions d’Adalah són utilitzades per Pappé per explicar que “entre 1993 y 1996, las autoridades

⁸⁵ PAPPÉ, Ilan. *Los palestinos olvidados: historia de los palestinos de Israel*, op. cit., p. 215.

⁸⁶ *Ibidem*, p. 236.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 252.

demolieron más de 2.000 viviendas palestinas (en ese mismo periodo sólo se demolieron 130 casas en el sector judío)”⁸⁸. L’autor, que n’ha estat testimoni, ho descriu d’aquesta manera: “Parecía que iban a atacar a una posición enemiga, en lugar de tratar con ciudadanos del Estado de Israel”⁸⁹.

L’últim capítol es titula “La hecatombe de 2000 y su impacto”. S’inicia relatant els successos d’octubre del 2000, que van provocar l’esclat de la segona intifada. L’autor descriu els esdeveniments i les diverses teories sobre el perquè de la violència a partir dels documents presentats per la Comissió Orr, l’informe de l’Associació Israeliana a favor dels Drets Civils, les declaracions del sociòleg Salim Tamari al *Middle East Report*, l’informe de l’ONG palestina Musawa, els informes d’Adalah i les entrevistes al *Ha’aretz* del polític i historiador Shlomo Ben-Ami i del periodista Avirama Golan. Entre altres aspectes, Pappé treu a la llum que, un mes abans dels esdeveniments, la policia israeliana havia assajat un simulacre semblant al que es desenvoluparia el mes següent.

A partir dels esdeveniments ocorreguts amb el polític Azmi Bishara, Pappé insisteix a definir Israel com una etnocràcia: “Surge cuando un grupo dominante se hace con el control de los mecanismos del Estado y convierte la etnicidad, en lugar de la ciudadanía, en la clave de la distribución de los recursos y del poder”⁹⁰. A Azmi Bishara, que havia estat presentat en el capítol anterior com un defensor de la igualtat de drets entre els ciutadans des de la Kenésset, se li va retirar la immunitat parlamentària l’any 2001, acusat de pronunciar discursos a favor de la resistència palestina, i va fugir del país perquè havia de ser arrestat. Aquestes i altres actituds permeten constatar l’existència d’un Israel etnocràtic que s’allunya dels preceptes democràtics que utilitza com a eslògan.

Pappé descriu també la perspectiva que alguns israelians tenen envers la comunitat palestina. L’escriptor israelià Amos Oz, per exemple, en una de les seves obres literàries descriu un beduí així: “Tenía el rostro más taimado que se haya visto nunca: tuerto, la nariz rota, una boca babeante con dientes largos y afilados y retorcidos”⁹¹. Les enquestes d’opinió públiques sustentaven opinions similars, alhora que les lleis de segregació comptaven amb el suport de la majoria de la població, els mitjans de comunicació i els acadèmics intel·lectuals.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 261.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 261.

⁹⁰ *Ibidem*, p. 300.

⁹¹ OZ, Amos. *Nomads and a Snake*. Tel Aviv, Am Oved, 1976, p. 28. A PAPPÉ, Ilan. *Los palestinos olvidados: historia de los palestinos de Israel*, op. cit., p. 307.

Des de l’Estat, es van impulsar diverses onades de “judaïtzació” a fi de reduir l’anomenat *perill demogràfic*. Com ja s’ha dit, el creixement continu de la comunitat palestina era una de les principals pors de l’Estat i, significativament, Pappé assevera: “Mientras escribo esta frase, me pregunto si los lectores pueden comprender cómo se siente un palestino en esta situación, un ciudadano de un Estado que percibe que sus propios hijos representan una amenaza”⁹².

Mentre que al llarg de l’obra descriu en més d’una ocasió que Israel és un estat etnocràtic, presentant les investigacions d’intel·lectuals i sociòlegs que han contribuït en la consolidació d’aquest enfocament (com Oren Yiftachel, As’ad Ghanem i Nadim Rouhana), a l’epíleg conclou que la millor definició seria “estat opressor”. En l’apèndix, de nou, torna a considerar-lo com una etnocràcia, a la vegada que presenta altres paradigmes teòrics que s’aproximen a la realitat de l’Estat d’Israel. Entre ells, el terme *democràcia ètnica* (encunyat per Sammy Smooha) o un estat colonial d’assentaments o pobladors (tal com Pappé ho exposa en *Los diez mitos de Israel*); i també un règim *mukhabarat* (desenvolupat per John Entelis)⁹³ o un règim similar a l’*apartheid* sud-africà. A més, analitza algunes de les tendències desenvolupades des de l’enfocament de la modernització, que consideraven que la comunitat palestina es trobava en transició d’una fase tradicional a una moderna⁹⁴. Aquestes teories d’Eisenstadt serien refutades per altres intel·lectuals com Elia Zureik o Ian Lustick, els quals optaran pel model colonialista i el pluralista, respectivament.

De cara al futur, Pappé considera que poden haver-hi repercussions a curt termini com un augment de la violència envers la comunitat palestina o noves lleis més opressives en vista de les tendències de les últimes dècades. També envia un missatge a Occident: si Israel deixa de ser idealitzat i passa a ser jutjat, perdent la seva consideració d’estat democràtic, els ciutadans palestins podrien aconseguir major igualtat. En el *post scriptum* de l’edició espanyola, mostra preocupació i esperança: per una banda, és cert que se segueixen aprovant lleis discriminatòries i abusos, però per l’altra diu que s’està assistint a un salt generacional que, a través d’internet, permet als palestins d’arreu del món comunicar-se i expressar-se de forma més lliure.

⁹² PAPPÉ, Ilan. *Los palestinos olvidados: historia de los palestinos de Israel*, op. cit., p. 313.

⁹³ Un estat *mukhabarat* és gestionat a través d’una burocràcia omnipresent i un servei militar: l’exèrcit i els serveis de seguretat governen. Hi ha relació amb els ciutadans i l’estat d’acord amb unes xarxes de poder violentes.

⁹⁴ Defensat a partir de les tesis de Shmuel Noah Eisenstadt, dins PAPPÉ, Ilan. *Los palestinos olvidados: historia de los palestinos de Israel*, op. cit., p. 346.

3.1.3. *La idea de Israel* (2016)

Pappé presenta el llibre destacant que “la idea d’Israel” és quelcom subjectiu i també una realitat que s’ha materialitzat en un estat. Per algunes persones simbolitza opressió o colonització, mentre que per altres representa heroisme i justícia històrica. Al llarg del llibre, l’autor transmet de quina manera s’ha concebut aquesta “idea” des de diferents ideologies, prestant especial atenció a la dècada postsionista. D’altra banda, mostra com la població ha estat influïda a través de l’educació, els mitjans de comunicació i l’art i la cultura.

L’obra consta de dues parts i d’un total de dotze capítols, a més d’un epíleg que porta per nom “La Marca Israel 2013”. Mentre que en *Los palestinos olvidados* la majoria de fonts provenen d’articles de diaris o testimonis orals, en *La idea de Israel* hi ha una àmplia recerca bibliogràfica i acadèmica, per tal d’expressar els arguments i contraarguments que es van desenvolupar a partir de la creació de l’Estat d’Israel.

La primera part porta per nom “La idea de Israel en la academia y en la ficción”, i engloba un total de tres capítols, situats cronològicament des de l’era Ben-Gurion fins a finals dels anys vuitanta, amb l’esclat del postsionisme. A partir dels estudis de Shmuel Almog, Pappé exemplifica com el sionisme necessitava la història per tirar endavant el seu projecte colonitzador: “La narrativa histórica [...] llegó a ser el instrumento principal para cultivar y preservar la memoria nacional colectiva”⁹⁵. Posa diversos exemples de llibres d’història, atles, mapes, etc., que transmetien la mateixa narrativa sionista sustentada a partir dels mites fundacionals. Un clar exemple són els relats de l’historiador Netanel Lorch, qui concebia que “la victoria de Israel en la guerra fue el milagro de la autoridad divina, de un Dios que no abandonó a su pueblo”⁹⁶. En aquest punt, Pappé presenta una paradoxa interna: com podien, per una banda, concebre-ho com un fet heroic i elevar-ho a una categoria de miracle, i per l’altra, defensar —seguint un dels mites— que els palestins havien fugit instats pels seus líders sense combatre?

Així doncs, la narrativa anterior a 1967 va optar per eliminar la comunitat palestina del discurs, i si hi apareixia era descrita com a bàrbar i incivilitzada —tal com s’ha assenyalat. No obstant això, a partir d’aquesta data, el discurs va variar, atès que els palestins serien qualificats de nazis i terroristes. En són el testimoni, pel·lícules, sèries i documentals com *Exodus*, *Dan and Sa’adia*, *The Palmach Tents*, *Hill 24 Doesn’t Answer*

⁹⁵ PAPPÉ, Ilan. *La idea de Israel*. Madrid: Ediciones Akal, 2016, p. 29.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 63.

o *He Walked Through the Fields*, entre d’altres, que porten a l’autor a afirmar que “el temor y el orgullo se transmiten al público mediante el foco microhistórico puesto en el conflicto como un reflejo del panorama macrohistórico”⁹⁷.

La segona part del llibre porta per títol “El momento postsionista de Israel”. Abans de relatar l’esclat de la “nova història”, Pappé dedica tot un capítol a parlar dels primers crítics del sionisme que van ser silenciats i marginats dins la societat. Acadèmics, periodistes, historiadors, exmilitars, etc., “la mayor parte de esos pioneros han sido olvidados y no ha quedado registrado adecuadamente el precio que pagaron. Por esa razón, considero importante contar algunas de aquellas historias de vida”⁹⁸. No només traça les seves vides, sinó que també descriu les seves obres, les repercussions, allò que els va portar a convertir-se en antisionistes o de quina manera descriuen el sionisme. N’és un exemple la història de l’exmilitant Maxim Ghilan de la Banda Stern, qui, després d’observar les tortures infligides als presoners palestins, va qüestionar-se el sionisme i es va exiliar. Per altra banda, l'historiador Israel Shahak, supervivent d’un camp de concentració nazi, després de presenciar les discriminacions a què eren sotmesos els ciutadans palestins, va concloure com el sionisme, així com el nazisme eren perilloses ideologies d’exclusió, i “advertía a sus compañeros israelíes que quienes no hubieran aprendido de la historia estarían condenados a repetirla”⁹⁹.

Des del camp de la Sociologia també van sorgir diverses obres que qüestionaven l’establishment asquenazita, atès que la narrativa sionista únicament incloïa els jueus occidentals, deixant de banda altres minories com els ciutadans palestins o els jueus d’origen àrab, tots ells ciutadans d’Israel. Pappé presenta les teories de sociòlegs com Baruch Kimmerling, Sammy Smooha, Yonatan Shapira o Gershon Shafir.

Després de situar el context dels “nous historiadors”, destaca quins són els mites que s’han refutat a cadascuna de les quatre obres pioneres. Tot i això, no només descriu les investigacions de Flapan, Morris, Shlaim i ell mateix, sinó que també destaca les aportacions de Tom Seguev en *1949: The First Israelis* (1998)¹⁰⁰, les investigacions de Sand i dues obres de Meron Benvenisti del 2007. Segons Pappé, el valor d’aquestes obres revisionistes “estriba en sus modos de desafiar la interpretación dominante de la idea de Israel”¹⁰¹, provocant grans reaccions en la premsa i en l’acadèmia.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 79.

⁹⁸ *Ibidem*, p. 91.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 97.

¹⁰⁰ SEGUEV, Tom. *1949: The first Israelis*. Macmillan, 1998.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 155.

Dedica tot un subapartat a descriure què s’entén per “postsionisme”, atès que no hi ha una definició unànime. Per Pappé, el terme més adequat seria *antisionistes* i no *postsionistes*, criticant que l’ús del prefix *post* era preferit pels autors revisionistes, ja que s’adequava a l’era que s’estava vivint (postcolonialisme, postmodernisme, postnacionalisme, etc.), a la vegada que servia com a mesura de precaució.

A continuació, constata que una de les grans aportacions de l’acadèmia postsionista ha estat la de rescatar les veus silenciades, traient a la llum notícies com l’apropiació forçada de nens jueus iemenites a la dècada dels anys cinquanta per donar-los en adopció a pares asquenazites. Segons una perspectiva deconstrucccionista, diu Pappé, “el sionismo figura como un poderoso relato y el lugar que cada uno ocupa en ese relato determina en la vida real el destino que le corresponde en el estado judío. Si uno es palestino, será el villano de la historia; si es un judío mizrají, será el pariente primitivo”¹⁰². Els treballs d’Edward Said van ser fonamentals per tal de demostrar com se’ls definia com a persones amb una mentalitat primitiva; de fet, són diversos els autors que comparteixen l’opinió que si haguessin emigrat més jueus occidentals a Israel, l’Estat hauria rebutjat els jueus provinents de països àrabs. Finalment, l’autor conclou que, tot i les aportacions postsionistes, l’únic grup marginat que ha aconseguit millorar les seves posicions en l’actualitat és el de les dones.

Molt contundentment, l’autor analitza la instrumentalització de la memòria de l’Holocaust a Israel. Yehuda Elkana, supervivent d’un camp de concentració, considera que aquesta estratègia sionista ha provocat una reacció paranoica als ciutadans, manifestant actituds nazis i racistes cap a la comunitat palestina principalment, “con lo que estaría concediéndole a Hitler una trágica y paradójica victoria”¹⁰³. Pappé mostra que van ser pocs els supervivents que van qüestionar públicament el relat que presentava l’Estat, sent criticats i jutjats. De fet, la historiadora Hanna Yablonka destaca que “en general, el sentimiento sionista era que los que sobrevivieron eran culpables por el hecho mismo de estar vivos y representar así un pasado que los israelíes deseaban olvidar”¹⁰⁴.

Seguidament, l’autor analitza quin ha estat l’impacte del postsionisme en la cultura. En relació amb la música, tot i que els jueus mizrahims s’han apropiat l’exclusivitat de la música aràbiga, l’autor considera que a la dècada dels noranta va haver-hi una revolució musical postsionista, sent un gènere en si mateix. Les cançons

¹⁰² *Ibidem*, p. 186.

¹⁰³ *Ibidem*, p. 201.

¹⁰⁴ *Ibidem*, p. 219.

eren escrites en hebreu, però d’estil àrab. Tot i que considera que és difícil determinar si hi va haver una literatura postsionista (excepte la poesia), destaca que la novetat va ser la traducció d’obres àrabs a l’hebreu, com el famós llibre d’Elias Khoury, *Al-Shams*.

Quant als mitjans de comunicació, encara que l’ascens del Likud va crear un cisma entre una premsa d’orientació d’esquerres i un govern de dretes, Pappé es lamenta de “cuando, en un exceso de optimismo, escribí en los noventa sobre los medios postsionistas, erradamente supuse que el liberalismo de los medios sionistas de izquierda les llevaría a abrir sus páginas y transmisiones a opiniones más combativas sobre el sionismo y se comprometerían plenamente con ellas. Pero, para la prensa israelí fue imposible”¹⁰⁵. Així doncs, tot i que hi ha més llibertat d’expressió i opinió a partir d’aquesta dècada (sense obviar la censura), la tònica general va continuar sent la transmissió de la ideologia sionista imperant. Al respecte, l’únic diari que Pappé considera imparcial és el setmanari local de Jerusalem *Kol Ha’ir*.

Altament, el cinema i el teatre van evolucionar d’una forma paral·lela. Tal com s’ha assenyalat, se seguia una agenda nacionalista on els àrabs apareixien de forma estereotipada (cruels, primitius, etc.), però a partir dels anys noranta, noves perspectives van permetre la creació d’obres crítiques amb l’Estat, tot i que especialment se centraven en l’Israel de després de 1967. La majoria de pel·lícules seguien el mateix argument: història d’amors impossibles que acabaven en tragèdia. N’és un exemple la pel·lícula *Esh Tzolevet* (‘Fuego cruzado’), on es relata l’amor entre una noia jueva i un noi palestí que culmina amb la mort d’ella a mans del grup terrorista israelià Stern Gang quan havien decidit fugir. L’autor comenta que és l’única pel·lícula que coneix on s’accepta la narrativa palestina de 1948 i s’humanitza la comunitat oprimida.

Per acabar, centra l’atenció en els documentals postsionistes, destacant les obres d’Emmanuel Sivan. Mostra especial interès en *Tkuma* (‘Renacimiento’), una important sèrie documental que va mostrar-se crítica amb l’Israel de després de 1967, admetent que la massacre de Deir Yassin no havia estat un cas aïllat i desmentint alguns dels mites fundacionals. Tot i això, sempre amb molta cautela i precaució i, en molts aspectes, sent fidel a la versió oficial.

Amb la voluntat de mesurar l’impacte del postsionisme el 2014, considera que va ser rebutjat per la majoria de la població. Mentre que l’autor sosté que, per un moment, les obres revisionistes “iluminaron la posibilidad no solo de un Israel diferente; también

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 275.

de una Palestina diferente”, critica l’actitud d’alguns intel·lectuals postsionistes, atès que no es van implicar amb l’activisme i van fugir de situacions “que pudiera[n] poner en riesgo potencial su propia carrera o, tal vez, también su propia vida”¹⁰⁶. Els processos de pau encetats el 1993 implicaven, segons Pappé, un canvi en la mentalitat israeliana, havent de ser més pluralista i intentant interpretar la realitat de forma no sionista. En l’àmbit cultural, les obres mencionades anteriorment mai van arribar a formar part del cànon israelià; des de l’Estat, es finançava a artistes que reflectien l’art i la cultura sionista. D’aquesta manera, no només critica com no es va acceptar el punt de vista postsionista, sinó que gradualment també va ser atacat i silenciats.

L’autor considera que “la capacidad de la academia local para tolerar y hasta — por un momento— escuchar las voces que cuestionaban el sionismo dependió en gran medida del clima político general del país”¹⁰⁷. La congelació dels acords d’Oslo va comportar un retrocés i una mutació cap a postures neosionistes. Posa l’exemple d’un grup d’historiadors, entre ells Anita Shapira o Mosse Lissak, que es van unir a finals de la dècada dels noranta per escriure el volum *An Answer to a Post-Zionist Colleague*, on descrivien els “nous historiadors” com a científics que cooperaven amb l’antisemitisme.

A partir de publicacions del Ministeri d’Educació i d’autors que han revisat i criticat llibres de text escolars, Pappé sosté que l’èxit més gran dels neosionistes ha estat en el camp de l’Educació. El sistema educatiu es troba impregnat del paradigma neosionista, havent-hi plans per vincular els estudiants amb l’exèrcit (com exigir el mateix nivell d’estat físic que es demana a l’exèrcit com a requisit per poder-se matricular i graduar). Per l’autor, “el aspecto más triste y, en muchos sentidos, el más decepcionante de mi investigación de la década postsionista es que casi no haya influido en absoluto en el sistema educativo”¹⁰⁸.

Després de nomenar “solo algunas de las leyes que hacen del Israel de 2014 lo que es”¹⁰⁹, com una llei que prohibeix commemorar la Nakba, o una llei que prohibeix als ciutadans palestins viure en zones que els ciutadans jueus desitgen mantenir sense veïns àrabs, presenta la campanya “Marca Israel”. Amb la voluntat de renovar la imatge negativa del país de cara a l’exterior, Israel va ser venut com un producte: el paradís a la terra. Es fomentava el turisme i s’exaltaven millores en alta tecnologia, entre altres coses.

¹⁰⁶ *Ibidem*, p. 328.

¹⁰⁷ *Ibidem*, p. 322.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 340.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 343.

Tot i això, segons dades de la mateixa comissió, la seva efectivitat no va ser la desitjada, ja que, tant a Europa com als Estats Units, les visions postsionistes havien tingut un impacte major. Segons l’autor, els dos paradigmes més acceptats internacionalment són el de concebre Israel com un estat colonialista i un estat d’*apartheid*.

3.1.4. *Los diez mitos de Israel* (2019)

L’última de les obres publicades per Pappé examina de forma breu, però precisa, deu mites que són presentats com a veritats indiscutibles per l’Estat d’Israel. Són qualificats per l’autor com a distorsions i falsificacions, és per això que acompanya cada mite amb un contraargument. Així descriu l’objectiu del llibre en el prefaci: “No es un libro equilibrado, es un intento de restablecer el equilibrio de poder en nombre de los palestinos colonizados, ocupados y oprimidos en la tierra de Israel y Palestina”¹¹⁰.

A més d’un prefaci i de les conclusions, el llibre consta d’un total de deu capítols, en cada un dels quals s’analitza un dels deu mites que conformen el títol de l’obra (i que es troben subdividits en tres apartats seguint una cronologia temporal).

En el primer subapartat, “Las falacias del pasado”, Pappé analitza sis mitologies. S’inicia amb el famós i estès mite que Palestina era una terra deshabitada. D’entrada, presenta el context històric de l’actual Israel-Palestina al llarg dels segles, des de l’època preromana fins al moviment nacional sionista, de manera que Pappé demostra com ha estat ocupada sempre. Les dades aportades per l’historiador Jonathan Mendel permeten constatar que, durant l’ocupació otomana, un 87 % de la població era musulmana, mentre que només el 3 % era de religió jueva; aquestes afirmacions contradiuen les que presenta la web oficial del Ministeri d’Assumptes Exteriors d’Israel, on la presència jueva és deliberadament exagerada. Aquest mateix relat exposa com, a partir del segle XIX, Palestina es va convertir en un desert, tot i que diverses investigacions¹¹¹ mostren que hi vivia una pròspera comunitat musulmana, generalment rural, però amb signes cada vegada majors de modernització. Els musulmans conformaven una unitat geopolítica que, abans de l’arribada del sionisme, aspirava a formes d’autodeterminació, a fi de crear un estat àrab propi, tal com ho demostra l’historiador palestí Rashid Khalidi.

Pappé se serveix de les investigacions de Shlomo Sand per donar una resposta negativa a la pregunta que planteja al segon capítol: “¿Pero eran los colonos judíos un

¹¹⁰ PAPPÉ, Ilan. *Los diez mitos de Israel*. Madrid: Ediciones Akal, 2019, p. 10.

¹¹¹ Com les de David Grossman, Amnon Cohen o Yehoushua Ben-Arieh.

pueblo?”¹¹². Després d’assenyalar com l’antisemitisme tenia un pes important a Europa, mostra que tant els estats europeus com el moviment sionista tenien interessos en la creació de l’Estat d’Israel, tot i perseguir beneficis diferents, produint-se la Declaració Balfour el 1917.

Tot i això, Pappé il·lustra que només una minoria jueva era partidària del sionisme en els primers anys de vida d’aquest moviment¹¹³. La voluntat de l’Estat d’Israel de presentar-se com la veu dels jueus d’arreu del món, va produir —i ho continua fent avui en dia— forts opositors al sionisme dins la comunitat jueva, com la famosa pensadora alemanya-jueva Hannah Arendt. El paper de la Bíblia era una mostra de les paradoxes sionistes: per una banda, la religió estava perdent influència, i per l’altra, la consideraven com la prova del seu dret a la colonització¹¹⁴. De fet, Pappé critica com l’actual sistema educatiu israelià continua reproduint la mateixa narrativa: “Los libros de texto educativos israelíes llevan ahora el mismo mensaje del derecho a la tierra basado en una promesa bíblica”¹¹⁵.

Pappé relaciona la justificació bíblica per preguntar-se si el sionisme és un moviment colonial. Al respecte, desestima que la seva fos una colonització clàssica i, seguint les tesis de Patrick Wolfe, assevera que “fue un movimiento colonial de pobladores, similar a las migraciones de los europeos que habían colonizado las dos Américas, Sudáfrica, Australia y Nueva Zelanda”¹¹⁶. La resistència palestina és interpretada per Pappé com una lluita anticolonialista. De tota manera, en el llibre no en fa una anàlisi completa, a diferència de *Los palestinos olvidados*, on s’analitza més profundament aquesta hipòtesi.

Les massives migracions sionistes van permetre als colons jueus obtenir més prestigi i poder, amb els quals van desencadenar la guerra de 1948. Tot i que, tal com s’ha comentat, són diversos els mites que giren entorn d’aquest conflicte, Pappé únicament analitza el mite de la transferència voluntària palestina en el capítol cinquè. Altres mitologies, com l’enfrontament entre David i Goliat o el fracàs dels acords de pau a causa de la intransigència àrab, són parcialment analitzades dins el capítol, dedicant-hi poc més

¹¹² PAPPÉ, Ilan. *Los diez mitos de Israel*, op. cit., p. 25.

¹¹³ Pappé citarà les investigacions de l’historiador Walter Lacquer com a exemple, ja que va mostrar com els jueus liberals rebutjaven el sionisme. Tanmateix, en el cas d’aquells més tradicionals o jueus ultraortodoxos, Pappé consulta a Elie Kedourie.

¹¹⁴ Quelcom que l’autor analitza de forma més profunda en l’obra de Thomas L. Thomson i Indgid Hjlem. Ilan Pappé, “The Bible in the Service of Zionism”, a Hjlem i Thomspson “History, Archaeology and the Bible”, cit., p. 205-18

¹¹⁵ PAPPÉ, Ilan. *Los diez mitos de Israel*, op. cit., p. 62.

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 65.

d’una pàgina. Mentre que en *La limpieza étnica de Palestina*, cada una d’aquestes mitologies fundacionals és demostrada i contraargumentada de forma minuciosa, el contingut i el fil conductor a *Los diez mitos de Israel* no permeten una anàlisi tan severa; de fet, Pappé ja exposa en el prefaci que “para el público en general, este libro presenta una versión bastante simple de un tema que a menudo puede parecer extremadamente complicado”¹¹⁷. Les citacions dels seus col·legues “nous historiadors” en són una mostra: tant el seu llibre *La limpieza étnica de Palestina*, com les obres de Shlaim, Flapan i Morris¹¹⁸ són utilitzats al llarg del capítol. Shlaim, per exemple, descriu la decisió de Ben-Gurion de permetre que Cisjordània fos controlada per Jordània durant l’ocupació de 1948 com un “error histórico fatal”¹¹⁹, argumentació adoptada per Pappé quan fa referència als mites relacionats amb la guerra de 1967. L’ocupació de Cisjordània i la Franja de Gaza ja havia estat ideada amb anterioritat, tal com ho demostra el *Diario* de l’arxiu de Ben-Gurion, i Pappé relata que, per al naixent Estat d’Israel, “ocupar Cisjordania constituiría un grave peligro demográfico”¹²⁰. L’ocasió per sotmetre la Palestina històrica es va produir el 1967, moment en què hi havia una forta oposició i una certa unió dels països àrabs contra l’Estat d’Israel. L’expansionisme de Síria i Egipte, especialment, portaran a l’acceleració de la guerra amb el món àrab, que seria derrotat en qüestió de dies, a la vegada que “al negarles [el gobierno] la ciudadanía por un lado y no permitirles la independencia por otro, condenaba a los habitantes de Cisjordania y la Franja de Gaza en una vida sin derechos civiles y humanos básicos”¹²¹. La situació actual d’aquests territoris és descrita per Pappé com una presó.

L’opinió pública va rebre el missatge que el conflicte de 1967 havia estat impossible d’evitar, una fal·làcia desmentida per Pappé a partir de fonts primàries, tals com les reunions del Govern el juny de 1967 (dins els arxius de l’Estat d’Israel), una entrevista a Rabin el 1967, una conferència de premsa del primer ministre Levy Eshkol (publicada al *Haaretz*), a més de les obres d’investigadors com Ami Gluska, Norman Finkelstein, Avi Shlaim o Moshe Shemesh, entre d’altres.

¹¹⁷ *Ibidem*, p. 11.

¹¹⁸ En el cas de Morris, Pappé assenyala el següent: “Aunque Morris y yo no hemos estado de acuerdo en el grado en que la expulsión fue premeditada y planeada, en lo que sí coincidimos fue en que no hubo un llamamiento de los líderes árabes y palestinos para que la gente huyera”; descriu la neteja ètnica com un crim de guerra. *Ibidem*. p.84.

¹¹⁹ SHLAIM, Avi. *Collusion across the Jordan: King Abdullah, the Zionist movement and the partition of Palestine*, op. cit. A Pappé *Los diez mitos de Israel*, op. cit., p. 100.

¹²⁰ PAPPÉ, Ilan. *Los diez mitos de Israel*, op. cit., p. 102.

¹²¹ *Ibidem*, p. 112.

En la segona part de l’obra, titulada “Las falacias del presente”, s’hi estudien les mitologies de Gaza i Oslo, a més del mite que honra Israel com l’únic país democràtic de l’Orient Mitjà després de 1967. Els informes de diverses ONG (Adalah, Yesh Din, Amnistia Internacional, B’Tselem, etc.), notícies dels mitjans de comunicació (*The Jerusalem Post*) o pàgines web (com Israeli Committee Against House Demolitions o l’estudi del Middle East Monitor, *Torture in Israeli Prisons*) són els recursos que utilitza Pappé per tal de demostrar actituds antidemocràtiques per part de l’Estat d’Israel. Entre elles, el dret de no-retorn dels refugiats, les discriminacions a què són sotmesos els palestins d’Israel (com la negativa a servir a l’exèrcit, d’aconseguir prestacions socials, les diferències en educació i sanitat, les humiliacions diàries, etc.¹²²), els intents de “judaïtzació” per part de l’Estat (com la destrucció del patrimoni àrab o la demolició de llars palestines), les brutals respostes de l’exèrcit a manifestacions palestines i els homicidis indiscriminats. Totes elles són denunciades per Pappé, el qual, de forma contundent, declara el següent: “La única democracia en Oriente Medio se comporta como una dictadura de la peor índole”¹²³.

Sobre el fracàs dels Acords d’Oslo de 1993, Pappé assenyala que Israel és l’únic responsable —mostrant com deliberadament Iàssir Arafat va ser acusat de sabotatge per part dels líders israelians—, a la vegada que descriu els acords com un “chasco desde el principio”¹²⁴, en el sentit que en el fons van ser una estratègia de demostració de cara a l’opinió pública de la voluntat, per part de l’Estat, d’aconseguir un armistici de pau que ja preveia com a impossible. D’una forma similar, seran frustrats els acords de Camp David el 2000.

Al capítol novè, l’autor ofereix una especial atenció a les mitologies sobre Gaza. N’enumera tres, subdividides en apartats. En el primer, l’autor considera Hamàs com un moviment d’alliberació legítim, allunyant-se així de la descripció d’organització terrorista presentada per les institucions internacionals. Seguidament, mostra l’oculta estratègia de retirada d’Israel dels territoris ocupats, que perseguia l’objectiu d’augmentar el control sobre aquestes zones a partir de la reducció de les forces de Hamàs, a més d’aconseguir suport internacional sobre el dret de no-retorn dels refugiats o l’ocupació de Cisjordània a través de la construcció d’un mur. Finalment, repassa la massacre de Gaza

¹²² Quelcom que es trobarà àmpliament descrit a *Los palestinos olvidados*, obra que cita el mateix autor per tal que el lector pugui complementar la informació.

¹²³ PAPPÉ, Ilán. *Los diez mitos de Israel*, op. cit., p. 126.

¹²⁴ *Ibidem*, p. 137.

de 2006, justificada per l’Estat com a guerra autodefensiva contra el terror. Les polítiques israelianes en el territori són definides per Pappé, a falta d’una millor definició —tal com assenyala—, com un “genocidio paulatino”¹²⁵, ja que les estadístiques que presenta, extretes de l’ONG B’Tselem, assenyalen que “desde 2000, casi 4.000 palestinos han sido asesinados por las fuerzas israelíes, la mitad de ellos niños”¹²⁶.

L’últim mite refutat per l’autor i inclòs en la tercera part, titulada “Mirando hacia el futuro”, tracta la coneguda solució de dos estats, descrita per Pappé com una invenció israeliana, atès que li permet seguir mantenint el control de Cisjordània. Alhora que explica com qualsevol crítica a aquest mite és titllada d’antisemitisme, no s’oblida de ressaltar que, en paraules de Jeremy Corbyn, “culpar al judaísmo por las políticas de Netanyahu es como culpar al islam por las acciones del Estado islámico”¹²⁷. En més d’una ocasió, Pappé es refereix a aquest mite com un funeral, considerant que “una vez se haya enterrado la solución de dos Estados, se habrá eliminado un obstáculo importante para una paz justa en Israel y Palestina”¹²⁸. Així doncs, tot i que les realitats presents s’allunyen de perspectives de pau, Pappé no les impossibilita de cara a un futur llunyà. D’aquesta manera, critica “l’excepcionalisme” internacional de què ha gaudit el moviment sionista i l’Estat d’Israel, i com aquest afecta les perspectives de pau, perquè mentre se segueixi apostant per la solució dels dos estats, se seguirà perdent el temps.

A tall de conclusió, en aquest llibre, Pappé presta més atenció als fets del present i del futur que no pas als del passat. Al llarg de l’obra, evidencia com totes aquestes mitologies formen part d’una mateixa estratègia israeliana que va readaptant-se als esdeveniments presents, i que queda plenament descrita en la següent frase: “El deseo de apoderarse de la mayor cantidad posible de Palestina con el menor número posible de palestinos”¹²⁹.

3.2. Shlomo Sand

3.2.1. *La invención del pueblo judío* (2011)

Shlomo Sand (Linz, 1946) és un historiador i professor de la Universitat de Tel Aviv, especialista en Història d’Europa i els nacionalismes. Havent publicat altres llibres

¹²⁵ *Ibidem*, p. 174.

¹²⁶ *Ibidem*, p. 175.

¹²⁷ *Ibidem*, p. 188.

¹²⁸ *Ibidem*, p. 191.

¹²⁹ *Ibidem*, p. 111.

amb anterioritat, va saltar a la fama l’any 2009 amb *La invención del pueblo judío*, que durant quatre setmanes va ser dels llibres més venuts a Israel. Tot i que va rebre crítiques molt dures, Sand ha pogut continuar treballant i vivint a Israel, gaudint de l’estatus que es mereix dins el món acadèmic.

Al llarg dels cinc capítols que conformen l’obra, l’autor critica el discurs historiogràfic sionista, analitzant com l’Estat d’Israel s’ha servit del mite teòric del “poble jueu” desenvolupat per Heinrich Graetz a mitjans del segle XIX. A diferència d’altres obres revisionistes, l’autor no aporta cap dada nova provinent de documents desclassificats, sinó que busca crear una narrativa diferent i més realista que la que actualment s’ensenya a Israel. Així doncs, l’obra va dirigida especialment als ciutadans jueus d’Israel, ja que són els qui tenen les eines per a la construcció d’un futur millor per Israel i Palestina i els responsables de mostrar-se crítics i justos amb el passat i present del país. A data de 2008, l’autor mostra una actitud que descriu com a pessimista. Mentre que destaca com el postsionisme ocupa un lloc marginal dins l’acadèmia i la societat, critica els seus col·legues, atès que no han volgut participar en la redacció de l’obra tot i les peticions de l’autor —el llibre abasta diferents temàtiques i una llarga cronologia històrica i hauria d’haver-se escrit per un equip d’investigadors.

L’obra s’inicia amb el relat de sis personatges que s’han topat amb l’historiador en algun moment de la seva vida (el seu pare, una estudiant, etc.). Experiències, diu l’autor, que li han servit com a punt de partida cap a la cerca de la veritat històrica. El primer capítol tracta sobre els nacionalismes i les nacions, seguint a grans teòrics com Benedict Anderson i Ernest Gellner. Partint del fet que no hi ha una definició unànime sobre la idea de nació, presenta els sis punts que conformen i defineixen una nació segons l’autor, entenent el nacionalisme com una ideologia (molt semblant a les religions) i una identitat.

A partir de la teoria de la dicotomia de Hans Kohn, diferencia dues estratègies de formació d’identitats nacionals, distingint entre un nacionalisme ciutadà, propi de l’Europa Occidental, i un nacionalisme ètnic, més comú a l’Europa de l’Est (que és d’on prové la major part de la comunitat *yiddish* que es va exiliar a Europa central i des d’allà a Palestina).

D’altra banda, analitza el protagonisme dels intel·lectuals en la construcció de les nacions, citant les teories d’Antonio Gramsci. Com que són els qui produeixen i difonen la cultura, van ser fonamentals en la consolidació dels nacionalismes, formulant una narrativa d’acord amb la seva visió. És important destacar que, en els nacionalismes

civils, els intel·lectuals provenien de l’aristocràcia, la burgesia o la classe mitja, en canvi, en els nacionalismes ètnics van venir de la noblesa tradicional i els grups conservadors.

Altament, l’autor s’encarrega de traçar i descriure les principals obres que parlen sobre la història del “poble jueu”, sent la primera la de Flavi Josep al segle I després del naixement de Crist. Durant l’edat mitjana no es va produir cap historiografia sobre el tema, i el primer a parlar-ne, tot i que amb finalitats religioses, va ser Jacques Basnage a principis del segle XVIII. En les obres produïdes al segle XIX, com les d’Isaac Markus Jost i Leopold Zunz, s’entén el judaisme com una comunitat religiosa i no com una nació; d’aquesta manera, l’autor recorda com els jueus “rezaban con sus hermanos de sangre, pero iban a la guerra con sus hermanos del país”¹³⁰.

“Para que haya una conciencia nacional”, diu Sand, “se requiere tanto de la mitología como de la teología”¹³¹. Les tesis de Graetz van ser fonamentals en la invenció del “poble jueu”, tal com s’ha mencionat. Mentre que, per una banda, va adoptar el popular mite cristià sobre el jueu errant, per l’altra, va inventar, a partir de l’Antic Testament, una història sobre el “poble jueu” que posteriorment seria la que utilitzarien els historiadors sionistes. La tònica general va consistir a acceptar que la majoria de relats de la Bíblia eren fantàstics, però que el nucli històric era verídic, així ho descriu l’autor: “A partir de entonces sería posible relatar la historia de los judíos casi exactamente igual que como se hacía en el Antiguo Testamento, suprimiendo las maravillas y los milagros”¹³². A partir d’aquí, es va iniciar una llarga tradició sobre el nacionalisme jueu que va culminar amb la reclamació de la “terra d’Israel” per al “poble d’Israel”.

L’autor explica que les sagrades escriptures van tenir una doble funció: per una banda, van crear un origen ètnic comú a les comunitats jueves i, per l’altra, la reclamació de drets de propietat. Les declaracions de Ben-Gurion són utilitzades per Sand per tal de demostrar que el líder sionista utilitzava la Bíblia com la prova i el testimoni de la seva reclamació de la terra d’Israel. Des del lobby sionista, es pressionava a la ciutadania per adoptar noms hebreus bíblics, com també per canviar les terminologies dels pobles i ciutats, tal com ho demostra Pappé en *La limpieza étnica de Palestina*.

Aquest discurs va ser el que van transmetre i adoptar l’opinió pública i el sistema educatiu, sent criticat per l’autor: “La Biblia se convirtió en un libro secular que los niños en la escuela leían para aprender sobre sus antepasados, niños que más tarde marcharían

¹³⁰ SAND, Shlomo. *La invención del pueblo judío*. Madrid: Ediciones Akal, 2001, p. 83.

¹³¹ *Ibidem*, p. 88.

¹³² *Ibidem*, p. 112.

orgullosamente como soldados, combatiendo en guerras de colonización e independencia”¹³³. En més d’una ocasió, Sand no dissimula el rebuig que sent cap a l’actual sistema educatiu israelià.

Va ser a partir de la dècada dels anys setanta del segle XX quan el relat bíblic va entrar en crisi. Per un costat, les troballes arqueològiques contradeien el relat sionista, i per l’altre, historiadors com Thomas L. Thompson, Neil Asher Silberman o Israel Finkelstein havien posat de manifest els errors històrics i les contradiccions de les sagrades escriptures. En aquest punt, Sand rebutja els mites sionistes adoptats a partir de la Bíblia: la sortida d’Egipte, la conquesta de Canaan, el gloriós regne unit de David i Salomó, etc. I mostra especial atenció en el mite de l’exili, dedicant-hi tot el tercer capítol.

A partir de les dades d’historiadors romans com Flavi Josep o Dió Cassi, i els descobriments arqueològics actuals, Sand conclou que les masses jueves no van marxar a l’exili ni l’any 70 dC ni el 135 dC, a diferència del que indica el relat bíblic. Mentre que es pregunta “¿cuál fue el origen del gran mito sobre el exilio del pueblo judío después de la destrucción del Templo?”¹³⁴, constata, a partir de les tesis de Chaim Milikowsky, que durant els segles II i III el terme *galut* (‘exili’) s’utilitzava per indicar una subjugació política i no una deportació. Va ser amb el triomf del cristianisme que el mite del jueu exiliat i errant va ser dissenyat i adoptat; tot i això, exposa que per la comunitat jueva, l’exili —i en conseqüència, el retorn— era metafísic, i hi havia prohibicions sobre l’emigració a Jerusalem, atès que el messies encara no havia arribat.

Seguidament, es pregunta per què els historiadors sionistes utilitzaven l’exili i l’expulsió tot i saber que eren un mite. Per una banda, Yitzhak Baer o Ben-Zion Dinur (futur ministre d’Educació d’Israel) l’utilitzaven, ja que justificava el retorn a la terra promesa; per l’altra, Yosef Klausner o Yehezkel Kaufmann preferien evitar parlar-ne i consideraven l’origen de l’exili per descomptat, fet que és obertament criticat per Sand, atès que servia com a prova per la reclamació de Palestina: “Debería haber sido estudiada en decenas de investigaciones; sin embargo, asombrosamente no ha producido ni una sola obra”¹³⁵. Al mateix temps, com que defensaven que les comunitats jueves disperses d’arreu del món es van originar després de l’expulsió en massa, Sand els pregunta com expliquen el fet que no emigressin tots junts fundant així una comunitat hebrea unificada. A partir de les tesis d’Abraham Polak, i havent constatat que no va produir-se cap exili, Sand

¹³³ *Ibidem*, p. 143.

¹³⁴ *Ibidem*, p. 150.

¹³⁵ *Ibidem*, p. 160.

demostra que va ser l’arribada de l’islam el que va provocar el declivi del nombre de jueus a la zona, a partir del segle VII dC; l’evasió d’impostos i altres arguments són utilitzats per l’autor amb l’objectiu d’explicar les conversions en massa a l’islam. El fet de posar de manifest que gran part de la població que vivia a Palestina, és a dir, àrabs, abans de l’arribada dels primers sionistes, eren descendents dels jueus, li va suposar a Sand efervescent crítiques després de la publicació del llibre. En l’edició espanyola, dedica un subapartat final a donar resposta a algunes de les principals acusacions que se li han fet.

A més a més, Sand presta especial atenció al famós mite “un poble sense terra per una terra sense poble”, que a parer seu “fue por completo el producto de una historia imaginaria surgida alrededor de la idea del exilio [...] Por otra parte, la conversión masiva al judaismo, que produjo grandes comunidades judías por todo el Mediterráneo, no dejó prácticamente huella en la historiografía nacional”¹³⁶.

A partir d’aquí, Sand constata que la narrativa sionista ha esborrat per complet, i deliberadament, el proselitisme que es va estar practicant durant els primers temps del judaisme. Diverses fonts són utilitzades per l’autor per tal de demostrar com la proselitització va ser un fenomen de masses, exposant com les dones s’hi sentien més atretes, atès que les lleis de la religió eren més atractives per al col·lectiu femení, i no per al masculí que, per exemple, s’havia de circumcidar.

A través de fonts escrites i evidències arqueològiques i epigràfiques, l’autor relata diferents exemples de proselitització, de pobles i regnes que van professar i adoptar el judaisme com a religió: el regne asmoneu i els edomites, un 7-8 % de la població de l’imperi romà, l’*Arabia Felix* (actual Iemen) amb el regne de Himyar, els berebers de la reina Kahina o el regne de la Jazària.

Allò que més sorprèn l’autor és la falta d’estudis sobre el tema, exposant per exemple que “desde 1951 hasta la actualidad no ha aparecido en hebreo ni un solo trabajo histórico sobre los jazaros”¹³⁷. Sand es mostra especialment insatisfet amb el sistema educatiu, i dirigeix una pregunta que afecta directament a l’acadèmia i la societat: “¿No hay ninguna oportunidad de que una nueva historiografía invite a esos antiguos judíos, que han sido olvidados por sus descendientes, a reaparecer en la legítima esfera de la

¹³⁶ *Ibidem*, p. 206.

¹³⁷ *Ibidem*, p. 255.

memoria pública?”¹³⁸. Per tal que hi hagi un canvi historiogràfic, segons l’autor, cal canviar la identitat col·lectiva, i aquesta, s’ha de deixar de basar en un passat mitificat.

Sand descriu el sionisme com un moviment nacionalista etnocèntric. La proselitització va ser eliminada de la narrativa històrica, atès que treia legitimitat al projecte sionista i perquè es necessitava establir un origen comú. L’autor nomena alguns pioners del moviment sionista (metges, polítics o historiadors) com Mosses Hess, Theodor Herzl, Martin Buber, Arthur Rupion o Redcliffe Nathan Salaman, que defensaven opinions etnobiològiques, considerant la nació com una entitat ètnica i servint-se àmpliament de teories racials. Sorprenentment, en alguna ocasió sembla que Sand els disculpa, fent declaracions com la següent: “Las considerables diferencias de la vida diaria entre las diferentes comunidades judías obligaron a los historiadores sionistas a enfatizar un único origen *étnico*”¹³⁹; un historiador s’ha de mostrar fidel i imparcial davant la realitat passada i present que analitza, quelcom que s’allunya de la realitat d’aquells historiadors, els quals tenien més en compte els interessos sionistes que no pas la veritat històrica.

En l’actualitat, aquestes tendències etnocentristes queden paleses davant l’absència de la nacionalitat israeliana, ja que paradoxalment, els ciutadans tenen una ciutadania israeliana, però una nacionalitat jueva o àrab. Això és durament criticat per Sand, el qual al·lega que aquest problema és degut a l’absència de separació entre l’estament rabínic i l’Estat. Per aquest motiu, convida els lectors a preguntar-se com se senten els ciutadans israeliano-palestins (una quarta part de la població), quan escolten l’himne del seu país. Mentre que certament dona legitimitat a un “projecte nacional jueu” (“todos los grandes grupos humanos que se consideran un pueblo, tienen el derecho a la autodeterminación nacional”¹⁴⁰), recorda que “esto no da el derecho a desposeer a otro grupo de su tierra para lograr así su autodeterminación”¹⁴¹. Tot i això, en més d’una ocasió, es mostra crític amb l’Israel de després de 1967, però no anteriorment. La Nakba pràcticament no apareix en el seu discurs, i en l’única ocasió que l’esmenta, relata com 730.000 palestins van fugir o van ser expulsats, fent referència a una neteja parcial. En aquest punt s’observa la diferencia més gran entre Pappé i Sand: mentre que el primer condemna l’Estat d’Israel des dels seus inicis, Sand afirma que “dentro de las fronteras

¹³⁸ *Ibidem*, p. 286.

¹³⁹ *Ibidem*, p. 337.

¹⁴⁰ *Ibidem*, p. 301.

¹⁴¹ *Ibidem*.

de Israel anteriores a 1967 existe una cierta clase de democracia —con derechos civiles, libertad de expresión, y de asociación y periódicas elecciones libres”¹⁴². Unes declaracions que contradiuen molt l’opinió que presenta Pappé, i que són molt més pròpies d’historiadors postsionistes així com Sand, que no antisionistes (com Pappé).

Actualment, Sand descriu l’Estat d’Israel com una etnocràcia amb característiques liberals, comparant la “democràcia” d’Israel amb la d’altres països occidentals com Anglaterra, França o Espanya. A la vegada, descriu els assentaments de la Ribera Occidental i la Franja de Gaza com una política d’*apartheid*. Mentre que considera que el projecte ideal (i certament utòpic) seria la creació d’un estat democràtic binacional, disculpa el poble jueu, atès que, si ho acceptessin, es convertirien en minoria dins el seu propi estat. Tot i això, exposa que les enquestes revelen que actualment hi ha un augment dels matrimonis mixtos, un descontentament de les famílies jueves per sota dels trenta-cinc anys cap a l’Estat d’Israel i més ciutadans israelians que emigren a països occidentals que no sionistes que s’estableixen a Israel. Per l’autor, les polítiques de segregació i discriminatòries poden acabar comportant que l’Estat s’acabi destruït a ell mateix, de manera que cal que la supradidentitat jueva sigui adaptada a la realitat cultural. Per això parla d’un procés d’israelització obert a tots els ciutadans, tot i que es pregunta el següent: “¿Hasta qué punto está dispuesta la sociedad judioisraelí a desechar la imagen profundamente arraigada de un pueblo elegido y dejar de excluir al otro de ella?”¹⁴³.

¹⁴² *Ibidem*, p. 316.

¹⁴³ *Ibidem*, p. 333.

4. Conclusions

Els “nous historiadors” van recuperar de l’oblit una història que havia estat esborrada i que va contribuir a retornar la identitat i la dignitat al “poble palestí”. És difícil comprendre com uns crims comesos en temps moderns hagin estat ignorats i oblidats d’una forma tan completa. Es ve de la memòria de la victòria, i els fets són explicats en base els interessos del context sociopolític. En el cas d’Israel, la lògica etnonacionalista va instrumentalitzar i manipular la memòria; avui en dia, encara continua havent-hi un grau elevat dels crims comesos.

La narrativa postsionista no ha deslegitimada l’existència de l’Estat d’Israel (un aspecte que sovint s’ha posat en qüestió). Ha aconseguit molts èxits i ha patit alguns fracassos. Per exemple, ha aconseguit perfilar i contextualitzar el sionisme, definint-lo teòricament com una ideologia (per alguns autors, de tipus extremista o perillosa). Així mateix, no només ha donat veu a la comunitat palestina, sinó també a les minories que viuen a l’Estat d’Israel. Per una banda, ha desmentit de forma precisa i acurada cada un dels mites que conformen i defineixen Israel (i, en conseqüència, Palestina). I per l’altra, ha aconseguit destapar tabús i estereotips que afecten, avui en dia, la vida diària de la quarta part de ciutadans palestins que viuen a Israel i la resta de palestins dels territoris ocupats i països veïns. Malgrat que dins les fronteres israelianes l’impacte del postsionisme ara per ara encara és molt limitat, en l’acadèmia i la societat internacional ha tingut fortes repercussions. En la majoria d’universitats occidentals, s’estudia la Nakba palestina, posant en entredit el memoricidi de l’Estat d’Israel. Són diverses les organitzacions i els col·lectius que defensen i es mobilitzen per una “Palestina lliure”. De la mateixa manera, cada vegada més mitjans de comunicació i sèries documentals mostren les dues cares del conflicte d’una forma més imparcial, canviant-ne la imatge internacional que s’havia concebut fins a l’arribada dels “nous historiadors” i altres disciplines postsionistes.

Tot i les brillants aportacions dels “nous historiadors”, queda molt camí per recórrer i la realitat actual s’allunya molt d’allò que van pretendre i suposar les seves publicacions. Actualment, el seu pitjor fracàs ha estat, tal com destaquen Pappé i Sand, el nul impacte en el sistema educatiu. Tot i que fins a l’aparició del neosionisme els llibres escolars van mostrar, per un breu moment, la narrativa postsionista, després aquesta va ser pràcticament silenciada. Avui en dia, els mites sionistes són reproduïts pel sistema educatiu, els ciutadans són víctimes de la desinformació, i el memoricidi continua arreu

del país. Tal com deia Nelson Mandela, “l’educació és l’arma més poderosa per canviar el món”. Per això és fonamental que el sistema educatiu d’Israel faci una volta de 180 graus: només així les generacions futures podran dur a terme el canvi necessari per reconduir aquesta injustícia històrica.

Les previsions futures agredolces presentades per Pappé i Sand no dissimulen un cert aire esperançador sobre les perspectives a llarg termini. Tot i això, actualment Israel continua gaudint de “l’excèpcionalisme” que Pappé ha discutit als seus llibres. Uns clars exemples d’això són el recent suport de Donald Trump al reconeixement de Jerusalem com a capital d’Israel (violant el dret internacional), l’escàs ressò envers la construcció de nous assentaments a territoris ocupats o l’augment dels assassinats de ciutadans palestins a mans de l’Estat d’Israel. Així mateix, en aquests últims mesos, els mitjans de comunicació informen sobre la demolició d’hospitals palestins en plena pandèmia de Covid-19 a càrrec de les forces de l’Estat, sense produir cap reacció internacional d’envergadura. En certa manera, la situació actual podria fer pensar que els “nous historiadors” han fracassat tant personalment com acadèmicament, ja que les seves obres, a més de provocar-los l’exili o el confinament intel·lectual al seu país, no han ajudat a modificar substancialment les coses sobre el conflicte israeliano-palestí. Tanmateix, els seus mèrits són evidents: van mostrar l’autonomia intel·lectual d’historiadors crescuts i educats dins Israel, i van tenir el mèrit de desafiar les jerarquies acadèmiques del seu país i de desmuntar els mites històrics que fomenta la classe dirigent israeliana des de fa decennis. Aquests mèrits, més tard o més d’hora, seran reconeguts.

5. Bibliografia

- FLAPAN, Simha. *The birth of Israel: Myths and realities*. Londres: Croom Helm, 1987.
- GUR-ZE’EV, Ilan. “The New Anti-Semitism - A Threat to the Spirit of Freedom and Humanity”. *Makor Rishon*, 23 de juliol de 2010.
- MORRIS, Benny. *1948 and After: Israel and the Palestinians*. EUA: Oxford University Press, 1990.
- MORRIS, Benny. *The birth of the Palestinian refugee problem, 1947-1949*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
- OZ, Amos. *Nomads and a Snake*. Tel Aviv: Am Oved, 1976.
- PAPPÉ, Ilán. *Britain and the Arab-Israeli conflict, 1948-51*. Londres: Macmillan, 1988.
- PAPPÉ, Ilán. *La idea de Israel*. Madrid: Akal, 2016.
- PAPPÉ, Ilan. *La limpieza étnica de Palestina*. Barcelona: Planeta, 2009.
- PAPPÉ, Ilan. *Los diez mitos de Israel*. Madrid: Akal, 2019.
- PAPPÉ, Ilan. *Los palestinos olvidados: historia de los palestinos de Israel*. Madrid: Akal, 2017.
- PAPPÉ, Ilan. *The Israel/Palestine Question*. Londres i Nova York: Routledge, 1999.
- SAND, Shlomo. *La invención del pueblo judío*. Madrid: Akal, 2011.
- SEGEV, Tom. *Elvis in Jerusalem: Post-Zionism and the Americanization of Israel*. Londres: Macmillan, 2003.
- SEGUEV, Tom. *1949: The first Israelis*. Londres: Macmillan, 1998.
- SHLAIM, Avi. *Collusion across the Jordan: King Abdullah, the Zionist movement and the partition of Palestine*. Oxford: Clarendon Press, 1988.

6. Webgrafia

AVINERI, Shlomo. “Post-Zionism Doesn’t Exist”. *Haaretz*, 5 de juliol de 2007. URL: <https://www.haaretz.com/1.4950301>

BEKER, Avi. “Exposing How Post-Zionists Manipulate History”. *Jerusalem Center for Public Affairs. Post Holocaust Anti-Semitism*, 2010. URL: <http://www.think-israel.org/beker.postzionistsmanipulatehistory.html>

BRIEGER, Pedro. Israel: Nuevo pensamiento crítico en las Ciencias Sociales. *I Jornadas de Medio Oriente (La Plata, 1997)*, 1997. URL: <https://revistas.unlp.edu.ar/RRII-IRI/article/view/1762>

BRONNER, Ethan. Israel: the revised edition. *The New York Times book review*, 1999, vol. 14. URL: <https://www.nytimes.com/1999/11/14/books/israel-the-revised-edition.html>

GELBER, Yoav. Some Basic Issues of the Zionist/Post-Zionist Controversy. *Midstream*, 2007, vol. 53, núm. 3. URL: https://www.academia.edu/7786068/Some_Basic_Issues_of_the_Zionist_Post-Zionist_Controversy

GIJÓN, Mar. Los “nuevos historiadores” israelíes: Mitos fundacionales y desmitificación. *Revista de Estudios Internacionales Mediterráneos*, 2008. URL: <https://revistas.uam.es/index.php/reim/article/view/774>

HALKIN, Hillel. “Was Zionism Unjust?”. *Commentary Magazine*, 1 de novembre de 1999. URL: <https://www.commentarymagazine.com/articles/hillel-halkin/was-zionism-unjust/>

JAWAD, Saleh Abel. Israeli New Historicism. *Center for Research and Documentation of Palestinian Society, The Archive Pages*, Birzeit University, 1996. URL: <https://web.archive.org/web/20040418031550/http://www.birzeit.edu/crdps/newhis.html>

LIVNAT, Limor. “Post-Zionism and Israeli Politics”. *The Middle East Forum*, 17 d’agost de 2000. URL: <https://www.meforum.org/185/post-zionism-and-israeli-politics>

MASALHA, Nur. A Critique of Benny Morris. *Journal of Palestine Studies*, 1991, vol. 21, núm. 1, p. 90-97. URL: <https://www.jstor.org/stable/2537367>

MOROCUTTI, Pietro. Propuestas alternativas desde la historiografía israelí. *Historia Actual Online*, 2014, núm. 34, p. 163-175. URL: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4851763>

MORRIS, Benny. “The new historiography: Israel confronts its past”. *Tikkun*, 1998. URL: <https://www.press.umich.edu/pdf/9780472115419-ch1.pdf>

OTTOMAN, E. T. A question of historiography: The ‘new historians’ of Israel. *Ritsumeikan Annual Review of International Studies*, 2008, vol. 7, p. 55-67. URL: <http://www.ritsumei.ac.jp/ir/isaru/assets/file/raris/raris-07-03Ottman.pdf>

PAPPÉ, Ilan. The Vicissitudes of the 1948 Historiography of Israel. *Journal of Palestine Studies*, 2009, vol. 39, núm. 1, p. 6-23. URL: <https://www.jstor.org/stable/10.1525/jps.2010.XXXIX.1.6?origin=JSTOR-pdf&seq=1>

SAID, Edward. New history, old ideas. *Al-Ahram Weekly*, 1998, vol. 378, p. 21-27. URL: <http://www.miftah.org/Display.cfm?DocId=2459&CategoryId=5>

SCOTT, Wilson. “Israel Revisited. Interview with Benny Morris”. *The Washington Post*, 11 de març de 2007. URL: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/03/10/AR2007031001496.html>

SENKMAN, Leonardo. La identidad nacional israelí bajo el lente crítico del “Postsionismo”: una introducción. *Araucaria. Revista Iberoamericana de Filosofía, Política y Humanidades*, 2013, vol. 15, núm. 30, p. 139-165. URL: <https://www.redalyc.org/pdf/282/28228768007.pdf>

SHAPIRA, Anita. The failure of Israel’s “New Historians” to explain war and peace— The Past is Not a Foreign Country. *The New Republic*, 1999, vol. 29. URL: <http://ontology.buffalo.edu/smith/courses01/rrtw/Shapira.htm>

SHAVIT, Ari. “Survival of the fittest? An interview with Benny Morris”. *Haaretz*, 7 de gener de 2004. URL: <http://www.logosjournal.com/morris.htm>

SHLAIM, Avi. “The debate about 1948”. *International Journal of Middle East Studies*, 1995. URL: <http://users.ox.ac.uk/~ssfc0005/The%20Debate%20About%201948.html>

SHLAIM, Avi. “The War of the Israeli Historians”. *Annales. Histoire, Sciences Sociales*, 2004. URL: <http://users.ox.ac.uk/~ssfc0005/The%20War%20of%20the%20Israeli%20Historians.html>

TEVETH, Shabtai. Charging Israel with original sin. *Commentary*, 1989, vol. 88., p. 24. URL: <https://search.proquest.com/docview/1290083065?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true&imgSeq=1>

VIDAL, Dominique. De intifada en intifada: Israel frente a su historia. *El Viejo topo*, 2004, núm. 189, p. 75-85. URL: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2849821>

WESTBYE, Tor Øyvind. *The Historiography of Israel’s new historians; rewriting the history of 1948*, 2012. Tesis de Màster. The University of Bergen. URL: <http://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/6335/101130399.pdf?sequence=1&isAllowed=y>